

ALBÁNIA EURÓPAI INTEGRÁCIÓJA

Jelige: HVZ432

**Budapest
2021. 03. 27.**

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	2
1. Módszertan.....	3
2. Történelmi előzmények.....	4
3. Albánia és Európa	10
4. Nyitás a diktatúra után	12
5. Albánia és az EBESZ.....	13
6. Albánia és a NATO.....	15
7. Albánia és az EU.....	19
8. Albánia regionális kapcsolatai	24
9. Albánia, mint a biztonságot fenyegető tényező?	27
9.1. A Nagy-Albánia törekvés	27
9.2. A szervezett bűnözés, kábítószer-termesztés és -kereskedelem.....	33
Következtetések	40
Felhasznált irodalom	42
Függelékek	47
1. sz. függelék: Szerzői jogi nyilatkozat.....	47
2. sz. függelék: A konzultáción történő részvétel igazolása.....	48
3. sz. függelék: Felhasználási nyilatkozat	49

Bevezetés

Albánia egy olyan állam, mellyel kevesen foglalkoznak. Sokan csak annyit tudnak róla, hogy a 20. század során hosszú, szigorú diktatúra volt az országban, illetve, hogy azóta is nagy a szegénység. De Albánia ennél sokkal több, a diktatúra óta sokat változott, fejlődött. A hosszú bezártságot követően napjainkra már a nyitottság jellemző, a nemzetköziesedés, az európaizáció folyamata. Szakdolgozatom fókuszában az áll, hogy Albánia mit tett és tesz annak érdekében, hogy a diktatórikus múltat maga mögött hagyván, rátérjen a gazdasági fejlődés útjára, létrehozza és megszilárdítsa a demokráciát, és a közeljövőben Európa szerves részévé válhasson.

Albánia közel áll hozzám, többször jártam az országban, rengeteget tanultam róla ottléteim során. Más, mint a többi hely, ahol már megfordultam, egyedi, az ott lakó emberek megérintettek, a kultúra lenyűgözött. Úgy vélem, hogy Albánia előtt fényes jövő áll, ahol már nem a szegénységgel és az elzárkózottsággal asszociálják az országot, hanem egy modern, európai nemzetállammal.

Dolgozatomban Albánia közeledéséről írok Európa, valamint az Európai Unió felé, azon tényezőkről, melyek ezt elősegítik, illetve hátráltatják. Írok arról, hogy Albánia a múltban milyen szerepet játszott az európai szintén, és ezen hogyan szeretne a jövőben változtatni; valamint a hosszas elzárkózás után hogyan törekszik az európai lét és identitás része lenni. Véleményem szerint fontos Albániával foglalkozni, hiszen Magyarországhoz földrajzilag közel fekszik, vannak történelmi kötődéseink és Albánia európaizációja során a két állam között a kapcsolatok új szintre léphetnek. Dolgozatomban bemutatom, hogy Albániának milyen regionális és globális szerepe van a jelenben, és milyen előnyökkel és hátrányokkal járna az Európai Unióhoz való csatlakozása. Szintén foglalkozom azon tényezőkkel, melyek megnehezítik a csatlakozási folyamatot, illetve veszélyeztetik az európai békét és biztonságot.

Szakdolgozatom a következő hipotézisem alapul: Albánia előreláthatólag nem lesz képes Európa szerves részévé válni, és az uniós csatlakozás is komoly kérdéseket vet föl. A diktatórikus múlt még mindig kísérti az államot, a jogállamiság intézményei még nem szilárdultak meg, és a demokratikus hagyományok hiánya még napjainkban is megmutatkozik. Az uniós csatlakozás minden állam életében hosszú és nehézkes folyamat, de ez Albániának még nagyobb kihívás lesz.

1. Módszertan

Kutatásom során széleskörűen használtam fel hazai és nemzetközi szakirodalmat, elemzéseket, kutatásokat és különböző statisztikai adatokat. A kutatásom elsősorban Albánia európai uniós integrációjával foglalkozik, másodsorban az ország európai integrációjával.

Albánia európai integrációja kapcsán az ország szerepét vizsgáltam a nemzetközi rendszerben, és azon belül Európában. Részletesen kitértem a különböző nemzetközi szervezetek és Albánia kapcsolatára, a csatlakozási folyamatokra, a jelenlegi helyzetre és a jövőbeli kilátásokra. Szakdolgozatom egyik fő kérdése az Európai Unió és Albánia kapcsolata, illetve maga a csatlakozás. Áttekintettem az unió és Albánia közeledésének történetét, és megvizsgáltam a jelenlegi helyzetet. Felhasználtam különböző uniós szervek és nemzetközi kutatóintézetek anyagait, hogy minél pontosabb képet kapjak a nemzetközi közösség Albániáról alkotott nézeteiről.

Mivel a diktatúra összeomlása után az ország először a regionális kapcsolatait kezdte kiépíteni, így azt is górcső alá vettem. Megvizsgáltam Albánia viszonyát a közeli államokkal, különös figyelmet fordítva Koszovóra és Szerbiára, illetve a térség országai közt kialakult és kialakulóban lévő kapcsolatokra és a köztük lévő együttműködésekre.

Ezt követően biztonságpolitikai szemszögből elemeztem jelenünk Albániáját, fókuszban a Nagy-Albánia törekvés, a kábítószerek-termesztés és -kereskedelem, illetve a szervezett bűnözés. Ezen tényezők megnehezítik az európai integrációt, így a szakdolgozatomban ezekre részletesen kitértem. Szakirodalom, valamint kutatások és elemzések alapján felvázoltam ezen faktorok történetét, és a jelenlegi tendenciák, illetve Albánia törekvései alapján előrevetítettem a várható folyamatokat.

Végezetül a Jövőbeli Kilátások című fejezetben elsősorban az egyetemi éveim alatt, a nemzetközi biztonság- és védelempolitika szakon elsajátított tudás alapján írtam elemzést. Az elmúlt három évben bepillantást nyerhettem a világ geopolitikai és geostratégiai folyamataiba, illetve változásaiba, és ezek alapján vázoltam fel, hogy mi várható a jövőben, hogyan alakulhat Albánia sorsa.

2. Történelmi előzmények

Az albán nép történelme hosszú évszázadokra nyúlik vissza, egészen a Római Birodalom idejéig. Az első albán hercegséget Arberiának nevezték, melyet 1272-től az Anjouk uraltak. A 14. század folyamán a szerbek majdnem az egész, a mai értelemben vett Albánia felett uralkodtak egészen 1355-ig, Stefan Dusan szerb fejedelem haláláig. Ezt követően több feudális dinasztia részekre osztotta föl az országot. Az Oszmán Birodalom a 14. század végén elfoglalta Albánia egy részét, majd a 15. századra az egész területet.¹ A török hódítást próbálta megállítani Kasztrióta György herceg (albánul Gjergj Kastrioti), akit Hunyadi János segített. 1467-ben Kruja kivételével a török elfoglalta egész Albánia területét, s miután 1468-ban Szkander bég meghalt, a törökök folytatták térhódításukat. A török fennhatóság egészen a birodalom széteséséig tartott, és az évszázadok alatt ez új arculatot adott Albániának és az albán népnek.²

Az ötszáz éves török uralom nagyban befolyásolta az albán nép fejlődését és kultúráját. Fél évezred alatt az albán nép átvett szokásokat, felvette a vallást, de saját nemzettudatát nem veszítette el. Az albán társadalom ekkor még kezdetleges és szétagolt volt, nem csak a nyelvi különbségek miatt (északon a geg nyelvjárás, délen a toszk az elterjedt). Míg Magyarországon a 150 éves török uralom következtében nagyjából csak fürdők és néhány szó maradt meg a nyelvünkben, addig az albán nép szinte elfogadta a hódítókat. A török uralom fejlődést hozott az amúgy meglehetősen elmaradt területre, így az ottlakók sokáig nem is harcoltak az elnyomás ellen.

A 18. században az Oszmán Birodalom politikai és gazdasági hanyatlása kihatott egészen a Balkánig, a század vége felé Albánia szomszédos keresztény államai elkezdtek függetlenedni a birodalomtól. Ekkor az albánok is kezdtek ráébredni etnikai hovatartozásukra, úgy érezték, hogy ideje cselekedni, de ez a folyamat közel sem volt olyan gyors, mint az előbb említett államoknál: a nagyfokú iszlamizálódás és az egységesség hiánya megnehezítette a törekvéseket.

A 19. század második felében jött létre a *Riljinda* mozgalom, melynek jelentése újjászületés.³ A *Riljinda* mozgalom egyértelműen és jelentősen hozzájárult Albánia politikai és kulturális fejlődéséhez és túléléséhez. Az ország lassan készen állt arra, hogy kilépjen az Oszmán Birodalom árnyékából, hogy egy teljes jogú európai állam legyen. Az irodalmi és kulturális múlt által a *Riljinda* mozgalom tudatosította az emberekben a nemzeti identitástudatot, és a nyelv által elkezdte összekovácsolni a népet.

¹ BIBERAJ, Elez – PRIFTI, Peter R. (2019): *Albania*. Forrás: <https://www.britannica.com/place/Albania/Land> (Letöltve: 2020.10.18.)

² VICKERS, Miranda (2001): *The Albanians: A Modern History*. London, I. B. Tauris. 7-10. o.

³ DIENES Tibor (2008): *Albánia Útikönyv*. Budapest, Hibernia Nova Kiadó. 27. o.

1878-ban megalakult a Prizreni Liga,⁴ mely meggátolta bizonyos területek annexióját Szerbia és Montenegró által, viszont az egész albán területet nem tudta egy vilajetté – egy török területi egységgé – átalakítani. 1881-ben a Prizreni Ligát megsemmisítették,⁵ de a függetlenségért való harc tovább folytatódott. Ebben az időben gyakoriak voltak a felkelések, főleg Koszovó és Észak-Albánia területén. Ahogy az Oszmán Birodalom túlélése egyre kérdésesebb lett, úgy törtek ki a felkelések: 1910-ben Koszovóban és Albánia északi vidékein, 1912-ben Skopjében és Vlorában.⁶ Az utolsó csapást az európai törökökre az 1912 októberében kitört balkáni háború okozta, amikor a görögök, a szerbek, a montenegróiak és a bolgárok kiűzték a törököket egészen a Boszporuszig.⁷

Az albán függetlenséget 1912. november 28-án, Vlora városában kiáltották ki.⁸ Nemzetközi viszonylatban a Nagykövetek Konferenciáján 1912-ben *de facto* államnak titulálták, és csak 1913 júliusa után, a második balkáni háború végével fogadták el a szomszédos országok és a nemzetközi környezet az albán semlegességet és szuverenitást.⁹ A firenzei jegyzőkönyv tartalmazta a határokat, melyek megegyeznek a jelenlegi határokkal is.¹⁰

Az első világháborúban olasz, francia, görög és osztrák-magyar csapatok szállták meg Albániát.¹¹ Az antanthatalmak még a háború elején felosztották maguk között Albánia területét, és erre 1917-ben derült fény. Ezt az albán nép elítélte, és tettek is ellene: miután megszületett a döntés, a párizsi béketárgyalásokon az albán hazafiak egy nemzeti konferenciát hívtak össze Lushnja városában. A konferencia résztvevői magukat az albán parlamentnek nyilvánították, és létrehozták az Ideiglenes Kormányzó Tanácsot. A Tanács Ahmet Zogut nevezte ki belügyminiszternek, aki később miniszterelnök lett. 1920 decemberében Albánia tagja lett a Népszövetségnek, szuverén államként.¹² Ahmet Zogu irányítása hamar diktatórikus formát öltött, történt is egy puccs ellene, de 1925-ben visszakерült a hatalomra, akkor már köztársasági elnökként. Zogu szoros kapcsolatot ápol a fasiszta Olaszországgal, és az ő támogatásával koronáztatta magát királlyá 1928-ban.¹³

⁴ BIBERAJ – PRIFTI (2019): i. m.

⁵ Uo.

⁶ RÉTI György (2000): *Albánia Sorsfordulói*. Budapest, Aula Kiadó. 35-36. o.

⁷ Uo. 36. o.

⁸ VICKERS (2001): i. m. 68. o.

⁹ RÉTI (2000): i. m. 36-42. o.

¹⁰ VICKERS (2001): i. m. 80. o.

¹¹ RÉTI (2000): i. m. 42-44. o.

¹² BIBERAJ – PRIFTI (2019): i. m.

¹³ RÉTI (2000): i. m. 46-52. o.

1939-ben olasz csapatok szállták meg Albániát, és Zogu király családjával elmenekült, így szabad utat kaptak az olaszok. III. Viktor Emánuel olasz uralkodó lett Albánia új királya.¹⁴ A második világháború alatt az ellenálló albán partizán mozgalmat a kommunisták vezették, élükön Enver Hoxhával. A kommunisták harcoltak a németek és az olaszok ellen, és amikor 1944-ben a németek kivonultak, az ő kezükbe került az irányítás. 1946-ban Enver Hoxha kikiáltotta az Albán Népköztársaságot és ezzel kezdetét vette a diktatúra.¹⁵

A felszabadulás utáni első években az Enver Hoxha által vezetett kormány ambiciózus projekteket mutatott be az albánoknak az ország gazdasági, oktatási, kulturális és társadalmi fejlődéséről. A totalitárius rendszerekre jellemző módon tömegek mobilizálásával számos projektet vezettek be az albán infrastruktúra fejlesztésére, beleértve az utakat és a vasutakat is. Az utóbbiakat Albániában ekkor építették először. Enver Hoxha kormányának első évtizedeiben az államnak volt egy viszonylagos fejlődése makrogazdasági szinten, ahogy a lakosság általános életszínvonalában is. A fejlődés után a gazdasági helyzet stagnálni kezdett, mely egy mély gazdasági válsággá alakult át. A válságot a gazdaságpolitika kudarcán kívül az ország majdnem teljes elszigeteltsége is okozta.¹⁶

Külpolitika terén Albánia a Nyugattal egyáltalán nem kommunikált, nem fejlesztette kapcsolatait. (Ahogy kiépült a diktatúra, úgy vonták vissza képviselőiket a nyugati országok. Az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság számos ok miatt (többek között az ideológiai eltérés végett) 1946-ban visszavonta képviselőit Tiranából.) 1944-től 1948-ig Albánia legfőbb szövetségese Jugoszlávia volt, rövid együttműködésüknek már az elején is adódtak gondok.¹⁷ 1947-ben Enver Hoxha látogatást tett Moszkvába, megkezdődött a közeledés a Szovjetunióhoz. 1948-ban tönkrement a szovjet-jugoszláv együttműködés, Sztálin szakított Jugoszláviával, majd Albánia is megtette a szükséges lépéseket. Innentől a kis balkáni ország fő támogatója a Szovjetunió lett. A szovjet politikai, gazdasági és szociális támogatásnak volt köszönhető, hogy Albánia működőképes maradt. A gazdaság fellendült 1949 és 1960 között, az ipar rohamosan fejlődött.

1961-ben megszakadt az együttműködés Albánia és a Szovjetunió között, ennek elsősorban politikai okai voltak. Szintén ekkortájt ment végbe a kínai-szovjet szakítás, és tulajdonképpen Albánia „lecserélte” a Szovjetuniót Kínára. (A partnerváltásnál szintén nagy szerepet játszott a Szovjetunió „desztalinizációja” Hruscsov által, illetve az anyagi támogatás mennyisége is, mely folyamatosan növekedett Kína felől. Ugyancsak ekkor kezdett el közeledni a Szovjetunió és az USA, és ez az akkori

¹⁴ RÉTI (2000): i. m. 65. o.

¹⁵ DIENES (2008): i. m. 28. o.

¹⁶ *Ndërtimi i "Shqipërisë së Re"*. Forrás: http://bunkart.al/1/ekspozita_historike/albania-after-liberation/the-building-of-the-new-albania (Letöltve: 2021.02.02)

¹⁷ RÉTI (2000): i. m. 93-106. o.

albán tervekkel nem egyezett.) A szovjet hitelek a kínai hitelek váltották föl. Az együttműködés 17 évig tartott, ideológiai, politikai, gazdasági és kulturális szinten is folyt. A viszony akkor kezdett romlani, mikor Kína közeledni kezdett az Amerikai Egyesült Államok, illetve Jugoszlávia felé, majd súlyosbodtak az eltérések a bel- és külpolitika terén is. A kapcsolat 1978-ban szakadt meg, miután az elvárt gazdasági támogatás elmaradt Kína felől. Az ország ezután magára maradt. Az elszakadás Kínától katonai és gazdasági nehézségeket is okozott, melyeket Albániának immár önerőből kellett megoldania.¹⁸

1985-ben a diktátor elhunyt, utódja Ramiz Alia lett, aki bár kevésbé markánsan irányított, nem hozott sok változást az ország életébe. A kelet-európai rendszerváltások láttán, és Ceausescu halálával az albán vezetőség rádöbbsent, hogy csak idő kérdése, és megdöntik Albániában is a kommunizmust. 1990-ben több ezer albán fiatal kockáztatta életét, hogy politikai menedéket kapjon az olasz, német és francia nagykövetségeken Tiranában. Fél éven belül az egypárti diktatúra összeomlott, működésképtelenné vált. A politikai többelvűség 1990-ben jelent meg az országban. Az első többpárti választás 1991. március 31-én volt, melyen a Albán Demokrata Párt (ADP) a szavazatok egyharmadát szerezte meg.¹⁹

Az 1990-es évek katasztrofálisnak számítottak az albán történelemben. 1991-ben a demonstrálók ledöntötték Tiranában Enver Hoxha hatalmas bronz szobrát, de a választásokat az Albán Munkapárt nyerte.²⁰ A hirtelen változások miatt a népesség jelentős része tartott a gazdasági összeomlástól, így több tízezer ember vándorolt ki. Ezt követően az albán helyzet nemzetközi problémává vált. Az élelmiszerhiány miatt belátták, hogy a rendszer nem működőképes, ezért 1992-ben újabb választásokat tartottak, ahol az Albán Demokrata Párt diadalmaskodott, így megnyíltak az ország kapui, felszabadult a gazdaság, és elkezdődött a kommunisták felelőssége vonása.²¹ Az ADP győzelmével lezárult az albán rendszerváltás első szakasza, mely lényegében békésen zajlott le. Az új Népi Gyűlés még áprilisban megváltoztatta az ország címerét és zászlóját, és Sali Berishát nevezték ki köztársasági elnöknek.²² Egy új korszak kezdődött a balkáni állam történelmében.²³ Sali Berisha pártja megszilárdította a parlamentáris demokráciát és a szabad piacgazdaságot, ezekhez a folyamatokhoz nemzetközi segítséget is kapott: Nyugat-Európa és az Amerikai Egyesült Államok támogatta Albániát abban, hogy jó útra térjen.²⁴ Az albán helyzet egyre biztatóbbá vált, de ez nem tartott sokáig.

¹⁸ RÉTI (2000): *i. m.* 188-213. o.

¹⁹ Uo. 217-259. o.

²⁰ Uo. 254-259. o.

²¹ Uo. 259-262. o.

²² RÉTI (2000): *i. m.* 262-263. o.

²³ DIENES (2008): *i. m.* 30. o.

²⁴ ABRAHAM, Fred C. (2015): *Modern Albania: From Dictatorship to Democracy in Europe*. New York, New York University Press. 113-126. o.

1994-ben a törékeny demokrácia veszélybe került, a pártnak sok ellensége volt. 1993 áprilisában Berisha reformokba kezdett, és nyárra a belpolitikai feszültség tovább nőtt: bebörtönözték az ellenzéki vezetőt, Fatos Nanót, és az egyetlen jelentős újság szerkesztőit is letartóztatták. 1994-ben Berisha új alkotmányt akart elfogadtatni, mely növelte volna jogait, tovább erősítette volna hatalmát, azonban a népszavazáson a nép ellene voksolt. 1995-re már nyilvánvalóvá váltak Berisha diktatórikus elképzelései, és egyre nagyobb volt az elégedetlenség. 1996-ban tartották a harmadik demokratikus választásokat, melyen az ADP átütő sikert ért el.²⁵ A választások már nem voltak tiszták, több helyen is meg kellett ismételni őket. Berisha pártja 87 százalékos parlamenti többséghez jutott, mellyel teljesítette kitűzött célját, a kétharmados többséget.²⁶

Albániában kezdett kialakulni egy új rendszer, de ez sem volt stabil. Berisha bukását elsősorban a piramisjátékok bedőlése okozta, melyekbe az ország jelentős része komoly pénzt fektetett be és néhány hónapra rá szinte mindenüket elvesztették. 1997-ben elszabadult a pokol és belpolitikai válság alakult ki: a piramisjátékok összeomlása miatt felkelések törtek ki, egyre jobban nőtt a kormányellenesség. 1997 februárjára a rendőrség és a kormány erői elvesztették az irányítást Vlora és Dél-Albánia felett, illetve a szocialista nézetek egyre népszerűbbé váltak. A kormány bevezette a rendkívüli állapotot, a lakosság fegyverkezésbe kezdett, az észak-dél ellentét tovább éleződött. Márciusban az állapot anarchikussá vált, és az albán katonai és rendőrségi erők szétszéledtek. Berisha helyzete kilátástalanná vált, ezért a kormány átalakítására a szocialista Bashkim Finót kérte fel, így visszatértek a szocialisták a parlamentbe.²⁷ A lakosság megragadott minden mozdíthatót, megpróbáltak elmenekülni vagy elbújni. 1997-ben néhány hét erejéig az albán állam gyakorlatilag megszűnt létezni.²⁸ Aki tudott, az fegyvert ragadott, 1997-ben a fosztogatók több, mint 600 000 különböző fegyvert és nagyjából másfél milliárd töltényt tulajdonítottak el, melyekkel bírósági épületeket és rendőrkapitányságokat pusztítottak el.²⁹ A krízis ideje alatt nagyjából 15 000 albán menekült Olaszországba, melyet az olasz hatóságok próbáltak megakadályozni, hisz ez illegális bevándorlásnak számított.³⁰

²⁵ RÉTI (2000): *i. m.* 268-270. o.

²⁶ Uo. 269-270. o.

²⁷ Uo. 270-272. o.

²⁸ DIENES (2008): *i. m.* 30. o.

²⁹ ABRAHAMS (2015): *i. m.* 219. o.

³⁰ RÉTI (2000): *i. m.* 272. o.

1997 áprilisában az Olaszország vezette Alba misszió keretében katonák érkeztek az országba az Egyesült Nemzetektől – hivatalosan azért, hogy békét teremtsenek és humanitárius segítségnyújtást biztosítsanak. (Olaszország fő célja inkább a menekültáradat megfékezése volt.)³¹ Az erők elérték, hogy júniusban új választásokat tartsanak, amit a Szocialista Párt nyert meg, Fatos Nano vezetésével. Július 23-án Berisha lemondott, helyére Rexhep Meidina került.³² Az év történései miatt az albán gazdaság jelentősen visszaesett, a nép bizalma csökkent. 1997 végére ugyan a két párt közti ellentét nem változott, de a helyzet még tovább rosszabbodott: közelgett a koszovói háború.

1998-ban kitört a polgárháború a szomszédos Koszovóban az albánok és a szerbek között, és amit a koszovói menekültáradat követett. Albánia befogadta a koszovói albán menekülteket, támogatásokat is kapott, de nem eleget, hogy a rendszer helyreálljon. A koszovói nép bevándorlása nagy hatással volt az országra: bár szomszédok, mégis a diktatúra általi elszigeteltség miatt más-más kultúrával rendelkeztek, és az (újra)egyesítés következtében a népek elkezdtek egymásról, egymástól tanulni és egynemzetként gondolkodni.

Az ezredforduló után Albánia a politikai és a gazdasági helyzete stabilizálódott. 2004-ben a Szocialista Párt kettészakadt, majd 2005-ben az Albán Demokrata Párt nyerte a választásokat (2013-ig maradt az ország élén). 2013 óta az Albán Szocialista Párt van hatalmon, a jelenlegi miniszterelnök Edi Rama. A következő választást 2021. április 25-én tartották.³³

³¹ ABRAHAMS (2015): i. m. 210. o.

³² RÉTI (2000): i. m. 275-276. o.

³³ A szakdolgozat leadásának határideje megelőzi a választás napját, ezért ennek ismertetése nem szerepel.

3. Albánia és Európa

Mielőtt elemeznénk, hogy Albánia mennyire is része Európának, előbb definiálnunk kell Európát, ami nem egy egyszerű feladat. Az elmúlt évezredek során Európa rengeteget változott, birodalmak jöttek létre és bomlottak fel, népek vándoroltak be és ki, államok háborúztak és békét kötöttek. Európát legkönnyebben a földrajzi határok mentén lehet definiálni, melynél keleten az Urált, a Kaszpi-tengert és a Kaukázus vonalát, délen a Földközi-tengert, nyugaton az Atlanti-óceánt, északon pedig a Jeges-tengert tekintjük. A történelmi és a kulturális határok meghatározása már nehezebb, de ezeknél általában a keresztény vallást vesszük alapul. A földrajzi határoknak Albánia megfelel, hiszen Délkelet-Európában található, a Balkán-félszigeten. A történelmi és kulturális határoknak viszont már kevésbé, hiszen Albániában napjainkban az iszlám vallás dominál, bár ez nem volt mindig így. A kereszténység korán megjelent az albánok körében, de mély gyökereket nem tudott verni, és ez meglátszik az iszlám vallás népszerűségén is. Az oszmán fennhatóság alatt sokan felvették a vallást, hiszen az adókedvezménnyel járt, és mivel az uralom több száz évig tartott, így az iszlám elterjedt az országban. (Érdemes megjegyezni, hogy az oszmán uralom alatt nem üldözték az ortodox kereszténységet, így a hívők szabadon gyakorolhatták vallásukat és ezáltal megmaradt a kereszténység az országban.)

Albánia 1912-ben kiáltotta ki a függetlenségét, majd 1920-ban megjelent az első alkotmány,³⁴ mely négy vallást ismert el: a szunnita iszlámot, a tradicionális albán bektashit, a keresztény katolikust és a keresztény ortodoxot.³⁵ A kommunista hatalomátvételt követően a vallások háttérbe szorultak, majd 1960-ra komolyan folytak a vallásellenes kampányok. A templomokat, mecseteket felgyújtották vagy átalakították kulturális intézményekké. 1967-ben betiltották az összes vallás gyakorlását, és a tiranai rádió kijelentette, hogy Albánia a világ első ateista állama.³⁶ Az 1976-os alkotmányban az szerepelt, hogy az állam egy vallást sem ismer el, és bármely valláshoz köthető tevékenység tilos.³⁷ 1990. decemberében feloldották a vallásgyakorlás tilalmát, majd később a szabad vallásgyakorlás bekerült az alkotmányba.

³⁴ 31 January 1920, was approved "The Statute of Lushnja" or the first Albanian constitution.

Forrás: <https://www.qmksh.al/en/31-janar-1920-u-miratua-statuti-i-lushnjes-ose-kushtetuta-e-pare-shqiptare/> (Letöltve: 2021.02.15.)

³⁵ TÖPFER, Jochen (2019): Muslims, Law and Religious Freedom in Albania. *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, 2. évf. 2. sz. 83-121. 87. o.

³⁶ BEZATI, Valbona (2018): *How Albania Became The World's First Atheist Country*.

Forrás: <https://balkaninsight.com/2019/08/28/how-albania-became-the-worlds-first-atheist-country/> (Letöltve: 2020.10.14.)

³⁷ TÖPFER (2019): i. m. 91. o.

Egy 2015-ös felmérés szerint az albán népesség 65,4 százaléka szunnita muszlim, 11,2 százaléka katolikus, 8,2 százaléka ateista és 5,5 százaléka ortodox vallású.³⁸ Ehhez képest Európában a népesség 47 százaléka római katolikus, 18 százalék protestáns és 35 százalék ortodox vallású.³⁹ Ez alapján elmondható, hogy Albánia leginkább csak földrajzi alapon tartozik Európához. Az ország sosem volt jelentős tényező az európai történelemben, döntően nem vett részt azokban a háborúkban és kooperációkban, melyek az évszázadok során formálták Európát. Míg hazánk (bár évszázadokkal ezelőtt) fontos játékos volt az európai szintén, addig Albánia a történelem során egyszer sem került ilyen helyzetbe. Nem voltak erős szövetségei, nem vett részt abban az európai versenyben, mely fejlődést biztosított az országoknak és ezzel világelsővé tette őket. Albánia a történelem során nagy birodalmak egy tartománya volt, először Rómáé, majd az Anjouk irányították, és végül az Oszmán Birodalom. Az 1912-es függetlenséget követően jöhetett volna el Albánia európaizációja, Európa életében való aktív részvétele, de ez nem történt meg.

Két évvel az albán állam megszületését követően kitört az első világháború, amiben Albánia nagyjából tehetetlen volt, hamar elfoglalták területét a különböző nemzetek. Az első komoly lépés Európa és a világ felé a Népszövetségbe való bekerülése jelentette 1920-ban, még akkor is, ha maga a Népszövetség nem volt egy sikertörténet. Az ezt követő években Albánia egyre komolyabb szövetségese Olaszország lett, Ahmet Zogu, albán miniszterelnök, majd király szoros kapcsolatot ápolt Mussolinivel. Viszont 1939-ben olasz csapatok megszállták Albániát, így az ország ismét szövetségesek nélkül volt. A második világháborút követően emelkedtek fel a kommunista erők, majd a diktatúra bevezetését követően Albánia elzárkózott Európától. Eleinte még Jugoszláviával, majd a Szovjetunióval tartotta a kapcsolatot (élvezte a támogatásukat), de 1961 után már egy európai állammal sem kommunikált. Albánia ekkor egyfajta fehér foltta vált az európai államok térképén, nélküle folyt a fejlődés, az európai integráció első lépései, a különböző (ma is fennálló) nemzetközi szervezetek megalakulásai. És így, hogy Albánia mindebből kimaradt, se a 20. században, se az előtt nem vett részt az európai életben és annak alakulásában, így nehéz drasztikus változást elérni a 21. században. Óriási sikerként könyvelhető el az, hogy Albánia számos nemzetközi szervezetbe bekerült a rendszerváltás óta, és dolgozik azon, hogy már ne csak egy fehér folt legyen az Európa-térkép délkeleti részén.

³⁸ *Albania*. Forrás: https://www.thearda.com/internationalData/countries/Country_3_1.asp (Letöltve: 2021.02.16.)

³⁹ *Religions in Europe*.

Forrás: <https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=c82b53d543794fc281fadf2dccef812a> (Letöltve: 2021.02.16.)

4. Nyitás a diktatúra után

1985-ben – Enver Hoxha halálát követően – fokozatosan elkezdődött a nyitás Európa és a világ felé. A külpolitikai nyitás kulcsfontosságú volt, hiszen az albán gazdaság romokban hevert. Különböző találkozokat és tárgyalásokat követően meg is történt az első nagy lépés 1985-ben: megnyílt az első albán-görög határátkelő, majd két évre rá a hadiállapot is megszűnt a két ország között.⁴⁰ 1986-ban Albánia is bekapcsolódott az európai vasútvonalhálózatba, hiszen felavatták a Shkodra-Titográd vasútvonalat. Az albán-jugoszláv kapcsolatok is javultak, viszont Koszovó kapcsán nézeteltérések alakultak ki. A diplomáciai kapcsolatok újból nagykövetségi szintre emelkedtek Csehszlovákiával, Magyarországgal, Bulgáriával és az NDK-val, majd felvették a diplomáciai kapcsolatot az NSZK-val is.⁴¹ 1990 végén már folytak a tárgyalások az Amerikai Egyesült Államok és Albánia közötti diplomáciai kapcsolat létesítése kapcsán, ami végül 1991-ben, még a választások előtt létre is jött.⁴²

Albánia 1995. július 13-án csatlakozott az Európa Tanácshoz,⁴³ mely egy jelentős lépés volt az európai integráció folyamatában. Napjainkban az Európa Tanács számos olyan területen tevékenykedik Albániában, mint például a rasszizmus elleni küzdelem, szociális jogok megvédése, kisebbségek megvédése, és korrupció és pénzmosás elleni harc.⁴⁴

Albánia 2006-ban írta alá a stabilitási és társulási egyezményt az Európai Unióval, majd jelentkezett a NATO-ba, melynek 2009-ben lett teljes jogú tagja.⁴⁵ Albánia 2009. április 24-én nyújtotta be az uniós tagság iránti kérelmét, és az Európai Tanács 2014-ben jelentette be, hogy Albánia tagjelölt ország lett.⁴⁶

⁴⁰ RÉTI (2000): i. m. 218-219. o.

⁴¹ Uo. 220. o.

⁴² ABRAHAMS (2015): i. m. 88-89. o.

⁴³ Az Európa Tanács egy olyan nemzetközi szervezet, mely a tagállamaiban hivatott megteremteni és megvédeni az emberi jogokat, a demokráciát és a jogállamiságot.

⁴⁴ *Albania*. Forrás: <https://www.coe.int/en/web/portal/albania> (Letöltve: 2021.02.11.)

⁴⁵ *NATO's relations with Albania*. Forrás: https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_48891.htm (Letöltve: 2021.02.03)

⁴⁶ Az Európai Unió Tanácsa: *Albánia*. Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/enlargement/albania/> (Letöltve: 2021.02.03)

5. Albánia és az EBESZ

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet⁴⁷ (EBESZ, jogelődje az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet) 1975-ben alakult meg 33 európai és két észak-amerikai állam közreműködésével.⁴⁸ A legtöbb európai állammal ellentétben Albánia nem 1975-ben, hanem csak 1991 folyamán írta alá a Helsinkii Záróokmányt, csak ezt követően lett a szervezet tagja 1992-ben. Szintén 1991-ben írta alá a Párizsi charta az új Európáért című dokumentumot, melyet 1990-ben alkottak meg.

1990-ben, a diktatórikus rezsim összeomlását követően Albánia elkezdett nyitni a külvilág felé, és az EBESZ-csatlakozás egy hatalmas lépés volt e tekintetben. A kommunista vezetőség, hogy javítson az ország nemzetközi megítélésén, kérelmezte Albánia felvételét az EBESZ országok közé. 1990 júniusában megfigyelői státuszt kapott az ország, ami azt jelenti, hogy az európai államok elismerik, ugyanakkor a csatlakozáshoz szükséges feltételeket még nem sikerült teljesítenie. A legfontosabb kritérium az EBESZ-hez való csatlakozást illetően a politikai többelvűség és a piacgazdaság bevezetése volt. 1990 őszén az albán vezetőség több nemzetközi találkozón is részt vett, hogy javítsanak az ország megítélésén és megalapozzák az új nemzetközi kapcsolatokat. A próbálkozások ellenére azonban 1990. novemberében, a párizsi csúcstalálkozón sem kapta meg a tagállami státuszt az ország.

1991. március 31-én zajlottak le az első többpárti választások Albániában, ami kulcsfontosságú tényező volt mind az EBESZ csatlakozással, mind a nemzetközi kapcsolatok kiépítésével kapcsolatosan. 1991. június 19-én ismerte el az EBESZ Albániát tagjaként, három nappal később pedig az akkori amerikai külügyminiszter, James Baker ellátogatott az országba, és ezzel egyértelművé vált az USA támogatása.⁴⁹

Az EBESZ-hez való csatlakozással Albánia egy olyan környezetbe került, aminek a nemzetközi kooperáció az alapja. Az EBESZ segítségével a nemzetközi kapcsolatok – elsősorban a nemzeti és nemzetközi biztonság kapcsán – létrejöhetnek és felvirágozhatnak. Albánia az EBESZ-nek köszönhetően már nem egyfajta „sziget” volt a Balkánon, hanem már szervesen kötődött Európához. Tagként Albánia is ott ült a döntéshozók asztalánál, volt beleszólása az európai biztonság alakításába. Nemsokkal az EBESZ-be való belépést követően Albánia tagja lett a Nemzetközi Valutaalapnak (IMF) és az Európa Tanácsnak is, melyek egyre közelebb vitték az országot a NATO-hoz és az Európai Unióhoz.

⁴⁷ Az EBESZ a legátfogóbb páneurópai biztonsági szervezet, amelynek célja az átfogó és kooperatív biztonság megteremtése. Három fő dimenzióban tevékenykedik: politikai-katonai, gazdasági és humán.

⁴⁸ GAZDAG Ferenc – REMEK Éva (2018): *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 55. o.

⁴⁹ MEMA, Adriatik (2010): *Democratization in Albania: The OSCE, NATO and the European Union*. Monterey, California, Naval Postgraduate School. 16. o.

Az EBESZ elnöki posztját a tagállamok évi rotációval töltik be, 2020-ban Albánia kapta a tisztséget. Az elnöki poszt jelentős, hiszen az adott tagállam külügyminisztere felel az EBESZ tevékenységek adott évi irányításáért.⁵⁰ A 2020-as mottó a „kötelezettségvállalásaink együttes végrehajtása” (*implementing our commitments together*) volt. Albánia munkatervében szerepelt a feszültség csökkentése Kelet-Ukrajnában, a konfliktusmegoldási erőfeszítések előmozdítása, a nők szerepének megerősítése a béke és a biztonsági iránti törekvésekben, a korrupció elleni küzdelem, az emberkereskedelem elleni küzdelem, valamint az antiszemitizmus elleni fellépés előmozdítása.⁵¹ A 2020-as évben az albán vezetés alatt álló EBESZ tevékenységét három cél határozta meg: változás elérése, kötelezettségvállalásaink együttes végrehajtása és a stabil helyzet kiépítése párbeszédn keresztül.⁵²

Az EBESZ kapcsán feltétlenül meg kell még említeni a missziókat. Az EBESZ Jelenlét az országban sok területet fed le, több különböző témában is tevékenykednek. Beszélhetünk fegyverzetellenőrzésről, emberkereskedelem elleni küzdelemről, korrupcióellenes kezdeményezésekről, a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítéséről és a környezeti projektekről, emberi jogok védelméről, és törvényhozási, igazságügyi és médiareformokról.⁵³ A Jelenlét 1997-ben jött létre, a piramis játékok összeomlását követően, abból a célból, hogy stabilizálják az országot és koordinálják a nemzetközi segítséget. A Jelenlét tartós változást akar elérni intézményi és politikai szinten egyaránt. Az EBESZ Jelenlét együttműködik különböző albán és nemzetközi aktorokkal. Ezekben a munkálatokban mind az 57 EBESZ állam részt vesz, köztük Albánia is.⁵⁴ A Jelenlétet 2020-as költségvetése majdnem hárommillió euró volt, 2021. januárjától Vincenzo de Monaco olasz nagykövet vezeti.⁵⁵

⁵⁰ GAZDAG – REMEK (2018): i. m. 60. o.

⁵¹ LIECHTENSTEIN, Stephanie (2020): *Albanian OSCE Chairmanship: Historic Opportunity with Pitfalls*. Forrás: <https://www.shrmonitor.org/albanian-osce-chairmanship-historic-opportunity-with-pitfalls/> (Letöltve: 2021.01.24.)

⁵² OSCE (2020a): *Programme of the Albanian OSCE Chairmanship 2020*.

⁵³ OSCE (2018): *OSCE Presence in Albania*. Forrás: <https://www.osce.org/presence-in-albania> (Letöltve: 2021.01.20.)

⁵⁴ OSCE (2017): *Presence in Albania*. Tirana.

⁵⁵ OSCE (2020b): *Who we are*. Forrás: <https://www.osce.org/presence-in-albania/who-we-are> (Letöltve: 2021.01.21.)

6. Albánia és a NATO

Albánia 2009-ben csatlakozott az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (*North Atlantic Treaty Organization* – NATO), de az együttműködés köztük már sokkal korábban elkezdődött, még a koszovói háború idején.

A koszovói háború a délszláv háború egy része volt. A délszláv háború összesen tíz évig tartott, 1991 és 2001 között, az akkori jugoszláv tagköztársaságok között.⁵⁶ A koszovói háború a szerb-albán konfliktus következtében tört ki. Közvetlen előzményként szolgál a koszovói albánok sztrájkja a szerb hatalom ellen 1989-ben. 1993-ban a koszovói albán vezetés intézkedés-csomag javaslatot nyújtott be az ENSZ-hez Koszovó biztonságának garantálásáért, de ezt visszautasították. Mivel a békés ellenállás nem bizonyult elegendőnek, így hamarosan létrejött a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës* – UCK), mely az albán nemzeti felszabadítási hadsereg radikális szárnya volt. 1997-ben már egyre több támadás történt, melyeket részben az UCK hajtott végre. 1997. december 28-án az UCK közleményben kijelentette, hogy célja Koszovó felszabadítása a szerb uralom alól. A válság elmélyült, sorozatos támadások történtek 1998-ban, melyek következtében nagyarányú menekülthullám indult el. (A háború folyamán a szerb erők nagyjából 800 ezer albánt szorítottak ki a térségből.)⁵⁷ A radikális albánok tudták, hogy csak a nemzetközi közösség bevonásával tudják elérni céljukat, és mivel a konfliktus a menekülthullám által már túlmutatott Jugoszlávia határain, így komolyabban bekerült a nemzetközi sajtóba. 1998. augusztus 12-én Javier Solana, az akkori NATO főtitkár azt nyilatkozta, hogy kilátásba helyezte a szövetség katonai erejének alkalmazását, ha nem sikerül tárgyalásos megoldást találni a konfliktusra.⁵⁸ Az 1999. januári racaki mészárlás⁵⁹ után már egyértelművé vált, hogy itt minél hamarabb komoly nemzetközi beavatkozásra van szükség, így februárban meg is kezdődött a Koszovó-konferencia Rambouillet-ben.⁶⁰ A békétárgyalásra a meghívást a felek elfogadták, és a tárgyalások második fordulójában (1999. márciusában) a koszovói albánok aláírták a megállapodást – de Jugoszlávia nem, így március 24-én megkezdődött a NATO fegyveres beavatkozása.⁶¹

⁵⁶ TÖRŐ Lajos (2015): A délszláv háború történelmi okai, eseményei és következményei. *Hadtudományi Szemle*, 8. évf., 1. sz. 277-279. o.

⁵⁷ JUHÁSZ József (2008): Koszovó útja a függetlenségig. *Nemzet és Biztonság*, 1. évf. 1. sz. 67-77. 70. o.

⁵⁸ KOVÁCS Zoltán (2018): *Koszovó államiségének létrejötte, valamint annak regionális és globális következményei (doktori értekezés)*. Budapest, NKE Hadtudományi Doktori Iskola. 69-77. o.

⁵⁹ Human Rights Watch (2001): *Under Orders: War Crimes in Kosovo*. Amerikai Egyesült Államok, Human Rights Watch. 57. o.

⁶⁰ JUHÁSZ István et al. (2000): *Koszovó – Egy válság anatómiája*. Budapest, Osiris Kiadó. 196-210. o.

⁶¹ KOVÁCS (2018): i. m. 77-80. o.

A NATO fegyveres beavatkozása légitámadásokkal kezdődött azon célból, hogy elfogadtassák az egyezményt és megelőzzék a humanitárius katasztrófát. A szerbeknél ez komoly károkat okozott, de erősen ellen álltak, folytatták az UCK elleni harcot. A bombázások június 9-ig tartottak, ekkor fogadta el Belgrád a szerződésben foglaltakat. Az egyezmény aláírását követően, június 10-én az ENSZ Biztonsági Tanácsa meghozta az 1244. sz. határozatát, amely a tartomány függetlenségének 2008-as kikiáltásáig terjedő csaknem tízéves időszakra meghatározta Koszovó státusát.⁶² Albánia kormánya üdvözölte a konfliktus lezárását, az ENSZ BT határozatát, a *Kosovo Force* (KFOR) és a *United Nations Interim Administration Mission in Kosovo* (UNMIK) által megkezdett konszolidációs tevékenységet és az UCK polgári szervezetté alakítását.⁶³

Albánia 1992-ben tette meg első lépését a NATO felé azzal, hogy jelentkezett és felvételt is nyert hivatalosan az Észak-atlanti Együttműködési Tanácsba. Ugyanezen év decemberében történt az első hivatalos látogatás az albán miniszterelnök (Sali Berisha), részéről, akkor találkozott Manfred Wernerrel a NATO székhelyén. Manfred Werner 1993. márciusában látogatott el Albániába. 1993. májusában Albániát elfogadták a NATO Parlamenti Közgyűlés tagjaként, 1994-ben pedig az ország bekerült Partnerség a Békéért programba (*Partnership for Peace* – PfP).⁶⁴ 1995-ben jött létre az Egyéni Partnerségi Program (*Individual Partnership Programme* – IPP) Albánia és a NATO között.⁶⁵ 1996-ban Albánia hivatalosan is része lett a *Partnership for Peace Planning and Review Process-nek* (PARP)⁶⁶, hogy ezáltal könnyebben tudjon együttműködni a NATO-val, elsősorban védelmi kérdések kapcsán. Albánia elkezdett információt megosztani a NATO-val, többek között a védelempolitikájáról és a fegyveres erők demokratikus irányításáról való fejlődéséről.

1998-1999-ben a NATO és Albánia legfőbb feladata az volt, hogy megoldást találjanak a koszovói helyzetre. 1998. júniusában a koszovói helyzet miatt a NATO védelmi miniszterek elhatározták, hogy fellépnek a krízis megoldása érdekében, így egy közös légi gyakorlat történt Albánia és Macedónia felett, valamint nyílt egy NATO/PfP iroda Tiranában. A műveletek támogatása és sikeressége érdekében Albánia felajánlotta repülőtereit a NATO-nak. 1999. augusztus 31-én a NATO létrehozta Durres-ben a KOMMZ-ot, hogy további támogatást

⁶² KOVÁCS (2018): i. m. 116. o.

⁶³ SZILÁGYI Tibor (2005): *Az albán kérdés biztonsági kockázati és megoldásának lehetőségei*. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. 51. o.

⁶⁴ BURDEN, Brandon (2016): *NATO's small states: Albania as a case study*. Monterey, Naval Postgraduate School. 36. o.

⁶⁵ MEMA (2010): i. m. 36. o.

⁶⁶ Uo.

biztosítson a koszovói misszióba. A székhelyét beintegrálták a KFOR struktúrába, ezáltal ez lett az első NATO erő Albániában. 1999-ben Albánia megkapta a *Membership Action Plan*-t (MAP), melyet olyan országoknak adnak, akik a jövőben tagországokká válhatnak. Szintén ebben az évben volt a washingtoni csúcstalálkozó, amin az egyik fő téma Koszovó volt.

2003. május 3-án született meg az *Adriatic Charter* Albánia, Horvátország, Macedónia (mai Észak-Macedónia) és az Amerikai Egyesült Államok között. Azon célból jött létre, hogy elősegítse az országok csatlakozási folyamatát a NATO-ba. 2004 és 2008 között további konzultációk zajlottak a NATO és Albánia közt, amíg Albánia készen nem állt rá, hogy minden téren megfeleljen a NATO elvárásainak. A 2008-as bukaresti csúcstalálkozón Albánia megkapta a hivatalos meghívót a NATO-ba, és 2009. április 1-én hivatalosan is NATO tagország lett.

Miután Albánia megszerezte hivatalos NATO-tagságát elkezdte végrehajtani a NATO integrációs tervet, amely mélyreható reformokat jelentett a biztonsági és védelmi ágazatban, a NATO-val való teljes átjárhatóság érdekében. A terv tartalmaz egy 49 részből álló haderő-célkitűzés csomagot, amely az Albán Haderő (angolul: *Albanian Armed Forces*– AAF) megreformálására szolgál, hogy megfeleljen a NATO elvárásoknak és készen álljon a jelenlegi és a jövőbeli missziókhoz. Jelenleg az AAF részt vesz a NATO ISAF missziójában Afganisztánban, olyan régiókban, mint például Herat (az olasz kontingenssel), Kabul (a török kontingenssel), Kandahar (különleges missziókban az USA kontingenssel stb.). Összesen mintegy 330 albán katona tevékenykedik Afganisztán különböző területein.⁶⁷

Az albán nép pozitívan fogadta a NATO csatlakozást, támogatják a nemzetközi intézményeket. Mint minden NATO tagállamtól, Albániától is elvárják, hogy a GDP 2 százalékát a védelmi kiadásokra fordítsa. A *Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2019)* alapján Albániának a 2019-es becsült adatai 1,26 százalékon vannak. (Viszonyításként Magyarországnak a 2019-es becsült értéke 1,21 százalék volt.) A 2014-es adatokhoz mérten Albánia (Magyarországgal ellentétben) csökkenést mutatott, 2014-ben viszont közelebb járt a 2 százalékhoz. Albániának a felszereléssel, berendezésekkel kapcsolatos kiadásait a védelmi kiadások arányában 2019-ben 14,4 százalékra becsülték. Ennél a szempontnál a NATO előírás 20 százalékot határoz meg.⁶⁸

⁶⁷ *Albania in NATO*. Forrás: <https://www.mod.gov.al/eng/index.php/security-policies/relations-with/nato/88-history-of-nato-albania-relations> (Letöltve: 2021.02.19.)

⁶⁸ *Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2019)*.

Forrás: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_11/20191129_pr-2019-123-en.pdf (Letöltve: 2020.05.04.)

Az Albánia-NATO együttműködés legfontosabb súlypontja napjainkban a Kucova Légibázis körüli tevékenységek. A kommunista Albánia idejéből fennmaradt kínai és szovjet repülőgépek jelenleg a Kucovai bázison rozsdásodnak, de már nem sokáig. A NATO együttműködéseknek köszönhetően a légibázis újra életre fog kelni, a régi, használhatatlan gépeknek nyoma sem lesz. Amíg tartott a szovjet, majd később a kínai támogatás (elsősorban gazdasági, másodsorban politikai és ideológiai), az Enver Hoxha diktatórikus irányítása alatt lévő Albánia fenn tudta tartani légierijét, de miután minden kapcsolat megszakadt a külvilággal, a költségvetésből nem telt rá. A NATO több, mint 50 millió eurót fog költeni a bázis korszerűsítésére, életre keltésére. A tervnek nem az a célja, hogy a szövetség állandó repülőgépeket működtessen ott, hanem az, hogy működőképes bázis legyen az üzemanyag-feltöltésre és a lőszer tárolására. 2007-ben már volt egy korszerűsítés a bázison, abból a célból, hogy megközelítse a NATO elvárásokat, de még mindig sok a tennivaló. A hetvenes években több ezren dolgoztak a bázison, manapság ez a szám mindössze száz körül mozog. A bázis melletti városban, Kucovában is csökkent a népesség, a kommunizmus végén jellemző volt a népvándorlás a nagyvárosok felé, illetve külföldre. A bázis feltámasztása rengeteg munkahelyet teremthet az egyébként is nagy arányú munkanélküliséggel harcoló Albániának.⁶⁹

⁶⁹ Armed Force (é. n.): *Air Force History*. Forrás: <https://aaf.mil.al/english/index.php/komanda-e-faj/169-historiku/209-historiku-i-forces-ajrore> (Letöltve: 2020.03.17.); Once part of the Warsaw Pact, Albania will soon host a NATO air base. *Economist*, 19.09.2019. Forrás: <https://www.economist.com/europe/2019/09/19/once-part-of-the-warsaw-pact-albania-will-soon-host-a-nato-air-base> (Letöltve: 2020.03.17.)

7. Albánia és az EU

Az Európa-szerte történt rendszerváltások közül az albán járt a legtöbb változással. Az Enver Hoxha-féle elszigeteltségből ki kellett törniük, így megkezdődött a külpolitikai nyitás. Az Európai Közösségekkel (ma már Európai Unió) 1992 májusában megszületett egy gazdasági és kereskedelmi megállapodás, mely decemberben lépett hatályba.⁷⁰ Ezt követően Albánia részese lett a PHARE-programnak, mely segített az 1996-os válságból való kilábalásból is. Albánia gazdasága nagyarányú fejlődést mutatott 1992 óta. Az IMF segítségével 1993 és 1995 között javult az ország gazdasági helyzete, de 1996-ban volt egy visszaesés, amikor az infláció 8 százalékról 18 százalékra nőtt. Ennek fő okai a demokratikus átalakulás visszaesése és a piramisjátékok megjelenése.⁷¹

A PHARE-program Albániában három tényezőre fókuszált. Egyrészt, hogy Albánia közelebb kerülésére az Európai Unióhoz, másrészt a hazai termelői bázisra, valamint a humán és természeti erőforrásokra. A hazai termelői bázison belül a PHARE-program támogatta a mezőgazdaságot, a kis- és közepes vállalatokat, a kereskedelmi fejlesztéseket, a befektetések előrehaladását és a turizmust, a különböző banki és pénzügyeket, illetve a közlekedést. A humán és természeti erőforrások terén hangsúlyt kapott többek között a munkaerőpiac és az oktatás, az egészségügy, a vízi infrastruktúra és környezetvédelem, valamint a helyi közösségek fejlesztése.

1991 és 1996 között az albán gazdaság felfelé ívelt, ennek Berisha változtatásai vetettek véget. A válságot követően világossá vált, hogy Albániának szüksége van az EU támogatására, így 1999-től kezdve számos kereskedelmi megállapodás jött létre a két fél között, illetve az EU bejelentette, hogy a Stabilizációs és Társulási Folyamatnak Albánia is részese lesz. A Stabilizációs és Társulási Megállapodásról (*Stabilisation and Association Agreement – SAA*) 2003-ban indultak meg a tárgyalások és 2006-ban írták alá a felek. A megállapodásban a felsorolt célok között szerepelt a demokrácia és a jogállamiság megszilárdítása; a politikai, intézményi és gazdasági stabilitás; a megfelelő keret kialakítása a politikai párbeszédhez; és a regionális együttműködés támogatása.⁷²

Albánia 2009-ben csatlakozott a NATO-hoz, mely tovább segítette közeledését az Európai Unióhoz. A csatlakozási kérelmet 2009 áprilisában nyújtotta be, mely – az Európai Bizottság kivizsgálása után – nem szült tagjelölti státuszt az ország politikai állapota miatt. 2010-ben a Bizottság javaslatára az EU elfogadta, hogy az albán állampolgárok vízummentesen utazhassanak a schengeni térség

⁷⁰ RÉTI (2000): i. m. 297. o.

⁷¹ Commission of the European Communities (1996): *The Phare Programme Annual Report 1996*. Forrás: <http://aei.pitt.edu/6805/1/6805.pdf> (Letöltve: 2020.09.25.)

⁷² *Stabilizációs és Társulási Megállapodás*. Forrás: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0428\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0428(02)&from=EN) (Letöltve: 2021.02.12.)

területén.⁷³ Végül a tagjelölt státuszt 2014-ben kapta meg Albánia, majd 2018-ban már szó volt róla, hogy 2019-ben elkezdődhetnek a csatlakozási tárgyalások. 2019 októberében Emmanuel Macron francia elnök azonban megvétózta a csatlakozási tárgyalások elindítását, azzal az indokkal, hogy a felvételi eljárást meg kell reformálni a tárgyalások megkezdése előtt.⁷⁴ Végül 2020. március 24-én egyeztek meg az európai uniós ügyekért felelős miniszterek, hogy a tárgyalások elkezdődhetnek Albánia csatlakozásáról.⁷⁵ (A csatlakozási tárgyalások jelenleg, a dolgozat megírásakor még nem kezdődtek el, és ez több különböző okkal is magyarázható: napjainkban az EU tagállamai megosztottak a bővítés kapcsán, valamint Albánia és Észak-Macedónia ügyében is. A vezetők fenyegető tényezőnek vélik az illegális migrációt, illetve a két ország jelenlegi állapotát és fejlettségét nem tartják megfelelőnek a csatlakozáshoz. Sokan Albánia belpolitikai helyzetét kritizálják, a kormány, az elnök és az ellenzék közötti feszültséget. Bizonyos országok nem támogatják az EU bővítését a balkáni országokkal, próbálják szabotálni a folyamatot. Szintén ront a helyzeten a COVID-19 járvány, mely megnehezíti a nemzetközi találkozók megtartását. Egyelőre bizonytalan, hogy a csatlakozási tárgyalások mikor kezdődnek el.)⁷⁶

Az Európai Integráció Nemzeti Terve (*National Plan for EU Integration – NPEI*) egy olyan, az albán kormány által kiadott dokumentum, mely tartalmazza azon jogi aktusokat, amelyeket az albán intézményeknek kell megvalósítaniuk az elkövetkezendő években, az uniós csatlakozás érdekében.⁷⁷ A jelenleg érvényben lévő terv (NPEI 2019-2021) több, mint 500 oldalas.

Az elmúlt években készült kutatások és elemzések Albániáról a legtöbb esetben pozitív fejlődési irányt mutatnak. Annak ellenére, hogy a diktatúra és a bezártság évtizedekkel ezelőtt véget ért, még mindig jelentős a lemaradás az európai átlaghoz képest, de az albán vezetőség évek óta azon dolgozik, hogy a szakadékot csökkentsék. A teljes, működő demokrácia és joguralom elérése a cél, és ezt a következő elemzések és kutatások is bizonyítják.

⁷³ VÉGH Andor (2019): *Albánia európai integrációs kérdései*. In: KOLLER Boglárka – Ördögh Tibor szerk.: *Európaizáció a Nyugat-Balkánon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 189–200. o.

⁷⁴ *At French insistence, the Macedonians are left out in the cold*.

Forrás: <https://www.economist.com/europe/2019/10/26/at-french-insistence-the-macedonians-are-left-out-in-the-cold> (Letöltve: 2021.03.03.)

⁷⁵ Az Európai Unió Tanácsa: *i. m.*

⁷⁶ KÜTÜK, Dilek – BEHLÜLI Mirlind (2020): *2021: Albania's EU bid hangs in limbo*.

Forrás: <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/2021-albanias-eu-bid-hangs-in-limbo> (Letöltve: 2020.12.21.)

⁷⁷ *National Plan for EU Integration*. Forrás: <http://integrimi-ne-be.puneteshatme.gov.al/en/anetaresimi-ne-be/plani-kombetar-i-integrimi-pkie/> (Letöltve: 2021.02.19.)

A *The Fund For Peace* által létrehozott *Fragile States Index* 12 politikai, kohéziós, gazdasági és szociális főindikátor és számos alindikátor alapján pontoz és rangsorol 178 országot. A kutatás alapján Albánia 2009 óta szinte folyamatos fejlődést mutat (2012-ben nem történt változás az előző évhez képest). 2020-ban Albánia a 119. helyen végzett, ahol az első Jemen volt, a 178. pedig (tehát a legkevésbé „törékeny” (*fragile*) állam) Finnország.⁷⁸

A *Fragile States Index* az államokat pontozza, 120 pont a maximum, mely már bukott államot jelent. Albániának jelenleg 58,8 pontja van, ami összességében az elmúlt 5 évben 3,1-et, az elmúlt tízben pedig 8,3-at csökkent. Az 58,8 ponttal az országot a stabilabb államok közé sorolták, ebben a kategóriában található Görögország (52,1 pont) és Montenegró (55,5 pont) is.⁷⁹ A kutatás alapján az országban 2006 és 2020 között nagy mértékben csökkent a gazdasági egyenlőtlenség és javult a közszolgáltat.

Az *Economist Intelligence Unit* demokratikus mutatója alapján Albániát hibrid rezsimeként tartják számon.⁸⁰ A mutatók alapján Albánia 5,98 pontot ért el 2018-ban az 1-től 10-ig terjedő skálán, mellyel a világon a 76. helyen áll.⁸¹ 2019-ben 5,89 pontot szerzett, és ezzel három hellyel lejjebb csúszott a listán, már csak a 79. helyen áll. Ez 2014 óta a legalacsonyabb pontszám, az Albán Szocialista Párt hatalomra kerülése óta Albánia évről évre egyre lejjebb csúszik a listán.⁸² Albánia hibrid rezsime besorolás alá esik, mert azt a működő kormány hiánya, a szavazás szabálytalanságai, a korrupció magas szintje, a gyenge jogállamiság és a független igazságszolgáltatási rendszer hiánya jellemzi. Albánia esetében a jelentés hangsúlyozza a fő politikai pártok közötti együttműködés hiányát is, amely a demokrácia stagnálásához vezetett.

A 2020-as BTI (*Bertelsmann Stiftung's Transformation Index*) alapján Albánia 2017 és 2019 között olyan reformokon dolgozott, melyek az európai uniós csatlakozáshoz szükségesek. Ennek kapcsán öt fontos területről beszélhetünk: a közigazgatás, a független bíróság, a korrupció elleni harc, a szervezett bűnözés elleni harc és az emberi jogok. A kutatás alapján az ország előrelépést mutatott az intézményi átalakítás terén, a jogi kódexének módosítása kapcsán, illetve az állami hatóságok is egyre erőteljesebben lépnek fel a szervezett bűnözés ellen.

⁷⁸ *Country Dashboard, Albania*. Forrás: <https://fragilestatesindex.org/country-data/> (Letöltve: 2020.09.13.)

⁷⁹ The Fund For Peace (2020): *Fragile States Index Annual Report 2020*.

Forrás: <https://fragilestatesindex.org/wp-content/uploads/2020/05/fsi2020-report.pdf> (Letöltve: 2020.09.13.)

⁸⁰ A demokratikus mutató öt szempontot vesz alapul: választási folyamat és pluralizmus, polgári szabadságjog, a kormány működés, politikai részvétel és a politikai kultúra.

⁸¹ EIU: *Democracy Index 2018*. Forrás: <https://exit.al/en/2019/01/09/the-eiu-democracy-index-albania-is-a-hybrid-regime/> (Letöltve: 2019.04.12.)

⁸² TAYLOR, Alice Elizabeth (2020): *Albania Loses Points in EIU Democracy Index, Still Considered a 'Hybrid Regime'*. Forrás: <https://exit.al/en/2020/01/22/albania-loses-points-in-eiu-democracy-index-still-considered-a-hybrid-regime/> (Letöltve: 2020.09.24.)

Az igazságügyi reform – nemzetközi szereplők támogatásával – átvizsgálásra került az igazságszolgáltatás minden szintjén. A kutatás a fejlődés mellett két fontos negatívumra is felhívja a figyelmet: az egyik az ellenzék erejének csökkenése, valamint eltűnése a parlamentből, a másik pedig a tapasztalattal nem rendelkező személyek fontos kormányzati pozíciókba való bekerülése.⁸³

A különböző politikai és gazdasági aspektusokon kívül feltétlenül beszélni kell a fenntartható fejlődésről, hiszen a 21. században ez egy elengedhetetlen tényező, az Európai Unióban is kiemelten fontos. Albánia 2015-ben elfogadta a Fenntartható Fejlődési Célokat, mely végrehajtásával, illetve a végrehajtásra vonatkozó törekvésekkel szintén az Unió integrációt segíti elő.⁸⁴

Albánia legfőbb céljai a *Voluntary National Review on Sustainable Development Goals*⁸⁵ alapján az európai integráció érdekében a demokrácia megerősítése, egy versenyképes, stabil és fenntartható gazdasággal, és az alapvető emberi jogok és szabadságjogok érvényesítésével. A Fenntartható Fejlődési Célok és az európai integráció kritériumai sok téren egyeznek, Albánia mindkettő elérése érdekében már nagy lépéseket tett. Albánia elkötelezett az Agenda 2030 mellett, a fenntartható fejlődési célkitűzésein már évek óta sikeresen dolgozik.

Az első, és talán legfontosabb cél a mélyszegénység eltüntetése volt, mely az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai közt is az első. A rendszerváltás óta az ország a gazdasági növekedésen és a munkanélküliek számának csökkentésén dolgozik. Egyre több munkahely van a textiliparban, kereskedelemben, és a turizmusban, mely egyaránt segíti a gazdaságot és csökkenti a szegénység mértékét. Az elmúlt években a turizmus fellendült Albániában, rengeteg embert alkalmaznak a turisztikai szektorban.⁸⁶ Szintén a szegénység mértékét csökkentik a nemzetközi befektetések és adományok, melyek száma az elmúlt években megnőtt.

⁸³ Bertelsmann Stiftung (2020): *BTI 2020 Country Report - Albania*.

Forrás: <https://www.bti-project.org/en/reports/country-report-ALB.html#pos0> (Letöltve: 2020.12.23.)

⁸⁴ A Fenntartható Fejlődési Célokat az Egyesült Nemzetek alkotta meg, 2015-ben. Ez egy 15 évre szóló globális fejlesztési program, melyet az Európai Unió is átvett, egyik alapelveként tekinti.

⁸⁵ *Voluntary National Review on Sustainable Development Goals*.

Forrás: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20257ALBANIA_VNR_2018_FINAL2.pdf (Letöltve: 2020.11.10.)

⁸⁶ SERANO, Isabel (2020): *The Process of Alleviating Poverty in Albania*.

Forrás: <https://borgenproject.org/poverty-in-albania/> (Letöltve: 2020.11.10.)

Albánia az ENSZ-szel is komoly együttműködést folytat a szegénység legyőzése érdekében, a nemzetközi szervezet különböző reformokkal segíti az albán kormányt. Az országon belüli és a nemzetközi intézkedések segítségével a szegénységi ráta, mely 2014-ben volt a csúcson, folyamatos csökkenést mutat.

A szegénység elleni küzdelemben kívül az ország vezetősége nagy figyelmet fordít a társadalmi kirekesztés kockázatának csökkentésére, a magas színvonalú oktatás biztosítására, illetve a nemek közötti egyenlőség és a női szerep erősítésére.

8. Albánia regionális kapcsolatai

A regionális kapcsolatok, a jószomszédság ápolása és a különböző területeken való együttműködés mind kulcsfontosságú eleme az európai és az európai uniós integrációnak. Albánia a diktatúra ideje alatt csak földrajzi szempontból tartozott Európához, mivel szinte semmilyen kapcsolatot nem tartott fenn az európai államokkal. A regionális együttműködés több szempontból is fontos és szükséges: az együttműködések és az ebből fakadó interdependencia segít megelőzni a konfliktusok kialakulását, újabb háborúk kitörését; segít a gazdaság és a kereskedelem fellendítésében, és ezáltal közelebb kerülnek a nyugat-balkáni államok az európai uniós integrációhoz.

A liberalizmus eszméi alapján a béke megőrzésének egyik kulcsa a kölcsönös függőség kialakítása, egy olyan állapot létrehozása, ahol a háború minden félnek több veszteséggel járna, mint nyereséggel. A 20. század jelentős részében Albánia elzárkózott a szomszédos államoktól, a diktatúra alatt fennmaradását két nagyobb szereplő biztosította: a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság. A rendszerváltást követően az ország elkezdett nyitni a külvilág felé, és ezt elsőként a szomszédos országokkal tette. Jugoszlávia szétesését és a koszovói háborút követően a Nyugat-Balkánon fennálló ellenséges helyzet konszolidálódni látszott, de a régió a mai napig sem stabil. A különböző nemzetközi szerződésekkel és az országok együttműködésével viszont lehet javítani a helyzeten, lehet változtatni az évszázadok óta tartó ellenséges viszonyon. A Nyugat-Balkánon történő különböző integrációs kísérletek enyhítik a fagyos viszonyokat és fejlődésre ösztönzik az államokat.

A regionális együttműködések jó hatással vannak a kereskedelemre és a gazdaságra is. A résztvevő államok között (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia, Koszovó, Montenegró és Szerbia, a Nyugat-Balkáni Hatok, *Western Balkan 6 – WB6*) kitűzött cél a szabad kereskedelem kiépítése, ami a közeljövőben meg is valósulhat, hiszen a 2020-as szófiai találkozón a vezetők kijelentették, hogy ez mindenképpen meg fog történni. Itt nem csak mélyebb regionális gazdasági integrációról beszélünk, hanem egy igen nagy lépésről az Európai Unió felé.

Az Európai Unió elvárja és támogatja a regionális együttműködést a Nyugat-Balkánon. A gazdasági és a biztonsági faktorokon kívül az EU-nak fontos a politikai stabilitás és az együttműködés, az internacionalizáció ezt is elősegíti. A Nyugat-Balkán kapcsán az EU politikájának egyik kulcspontja a regionális együttműködés, a stabilizáció és a jövőbeli EU integráció.⁸⁷ Az EU úgy véli, hogy a regionális kooperáció a stabilitás, a jószomszédság és a jó politikai kapcsolatok, illetve a nacionalizmus leküzdése és a kölcsönös megértés miatt kulcsfontosságú.

⁸⁷ Európai Bizottság (2005): *Regional cooperation in the western Balkans - A policy priority for the European Union*. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities.

Az Európai Unió egy stabil helyzet létrehozása érdekében kezdeményezte a stabilizációs és társulási folyamatot (*Stabilisation and Association Process – SAP*), mely 1999-ben indult el.⁸⁸ A cél a politikai stabilitás és a gazdasági jólét létrehozása volt, melyhez szükséges volt a demokrácia és a jogállamiság megteremtése, az emberi jogok biztosítása és a gazdasági tevékenységek nagyfokú javulása.⁸⁹ Az SAP-ban a következő jelenlegi államok vannak/voltak benne: Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Észak-Macedónia, Albánia, Montenegró, Szerbia és Koszovó. (Ezen országok közül az Európai Unióba még csak Horvátország nyert felvételt, Albánia, Észak-Macedónia, Szerbia és Montenegró tagjelölt államok.)

A regionális kapcsolatok fejlesztése érdekében jött létre 2008-ban a Regionális Együttműködési Tanács (*Regional Cooperation Council – RCC*), mely az EU társfinanszírozásával működik. Az RCC azon dolgozik, hogy kialakítsa és fenntartsa a párbeszéd, a megbékélés, a tolerancia és az együttműködés iránti nyitottság politikai légkörét, annak érdekében, hogy lehetővé tegye a gazdasági és társadalmi fejlődésre irányuló regionális programok megvalósítását a régió lakosainak érdekében.⁹⁰

Napjaink egyik nagy kérdése a regionális együttműködés kapcsán a „mini-Schengen” létrehozása. A cél az lenne, hogy a nagy Schengen-térhez hasonló övezetet hozzanak létre Albánia, Észak-Macedónia, Koszovó és Szerbia között. Az ötletet 2019-ben jelentették be, azzal a szándékkal, hogy mind a hat nyugat-balkáni állam csatlakozni fog majd hozzá. És bár az elsődleges cél itt is az EU által már ismert „négy szabadság” (az áruk, a tőke, a személyek és a szolgáltatások szabad áramlása)⁹¹ elérése lenne, Montenegró és Bosznia-Hercegovina mégsem csatlakozott a kezdeményezéshez. Ha a régió minden állama csatlakozott volna, úgy az EU integráció szempontjából ez a törekvés hasznos lenne, így viszont kérdésesnek bizonyul.⁹² A COVID-19 járvány miatt a tárgyalások nehezen folynak, de Szerbia és Albánia között 2020. novemberében született egy megállapodás: a két ország állampolgárainak elegendő a személyi igazolvány (már nem szükséges az útlevel), hogy beléphessenek a másik országba.⁹³

⁸⁸ *Stabilisation and Association Process*.

Forrás: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/sap_en (Letöltve: 2021.01.18.)

⁸⁹ MOLNÁR Anna (2018): *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei*. Budapest, Dialóg Campus. 76. o.

⁹⁰ *About us*. Forrás: <https://www.rcc.int/pages/2/about-us> (Letöltve: 2021.01.18.)

⁹¹ MOLNÁR (2018): i. m. 55. o.

⁹² *Mini-Schengen, Regional Economic Area and Common Regional Market: What is what?*

Forrás: <https://europeanwesternbalkans.com/2020/12/15/mini-schengen-regional-economic-area-and-common-regional-market-what-is-what/> (Letöltve: 2021.01.18.)

⁹³ ĐORĐEVIĆ, Nikola (2020): *In the Western Balkans, a mini-Schengen begins to take shape*.

Forrás: <https://emerging-europe.com/news/in-the-western-balkans-a-mini-schengen-begins-to-take-shape/> (Letöltve: 2021.01.18.)

A 2020. november 10-én tartott Berlin Process Summit-on további előrelépés történt a regionális kapcsolatok építése terén: a Nyugat-Balkáni Hatok (Albánia, Montenegró, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Koszovó és Észak-Macedónia) vezetői jóváhagyták a Közös Helyi Piac (*Common Regional Market – CRM*) 2021-2024 cselekvési tervét. A CRM-nek négy fő célkitűzése van: a „négy szabadság” elérése; egy helyi befektetési övezet; egy helyi digitális övezet; és egy helyi ipari és innovációs térség létrehozása.⁹⁴

Albánia európai integrációját szintén segíti a Közép-Európai Kezdeményezés (angolul: *Central European Initiative – CEI*).⁹⁵ Albánia 1996-ban lett tagja a szervezetnek, melynek jelenleg 17 tagországa van, köztük Magyarország is. Az együttműködés kormányzati, parlamentáris és gazdasági szinten is folyik, és a kitűzött célok közt szerepel a jó kormányzás, a gazdasági növekedés, a környezetvédelem és a szabad sajtó. Az elnökségi poszt betöltése minden évben más államra esik, Albánia 2006-ban volt CEI elnök.

⁹⁴ *Common Regional Market*. Forrás: <https://www.rcc.int/pages/143/common-regional-market> (Letöltve: 2021.01.18.)

⁹⁵ A Közép-Európai Kezdeményezést 1989-ben hozták létre Budapesten, azon célból, hogy a tagállamok közelebb kerüljenek az Európai Unióhoz és elősegítsék az integrációt. Ez egy regionális szervezet, mely által a tagállamok és az Európai Unió együtt tudnak működni.

9. Albánia, mint a biztonságot fenyegető tényező?

9.1. A Nagy-Albánia törekvés

Az albán népesség jelentős része Albániában él, de sokan élnek Koszovóban, Észak-Macedóniában és Montenegróban is. Ebből a koszovói albánok száma kiugróan magas: 2011-ben 1,79 millió fő lakosa volt Koszovónak,⁹⁶ és ebből 92 százalék vallotta magát albánnak.⁹⁷ Ennek következtében felmerül a kérdés, hogy a két ország fog-e egyesülni, és ha igen, annak milyen következményei lehetnek.

Koszovó és Albánia egyesülése már korábban is többször előtérbe került. A Nagy-Albánia törekvés már a 20. század elején megjelent, de igazán fontossá csak a koszovói háború során vált. Koszovó 2008-ban kiáltotta ki függetlenségét, és azóta a Nagy-Albánia terv többször is felmerült, különböző lépéseket tettek a felek ez ügyben, például a két ország között vámunió jött létre 2018-ban.

A Nagy-Albánia törekvés, az albánul beszélő területek egyesítése 1913-ban jött elő először. Az első Balkán-háború során a régió népei döntő vereséget mértek a török csapatokra, így véget ért a török elnyomás a térségben. Albánia 1912-ben kiáltotta ki a függetlenségét és 1913-ban megalakult az albán fejedelemség, de az öröm nem volt felhőtlen: az újonnan alakult állam határait a Londoni Egyezmény határozta meg, amely a szomszédos államoknak ítélte a tradicionálisan albán területek felét, így az albánul beszélő nép jelentős hányada is határon túlra került.⁹⁸ Ezt követte az első világháború, de az ezutáni határrendezések sem voltak kedvezőek az albánoknak: 1923-ra megszilárdultak a határok, melyek egyeznek a jelenlegivel is.⁹⁹ Ez az albán többségű területek nagyjából kétharmadát foglalta magában, a maradék terület elsősorban az akkori Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került.

Nyelvi-etnikai szempontból az új határok konfliktus-helyzetet szültek, se az albánoknak, se a szerbeknek nem volt megfelelő. Az albán-szerb ellenállás már itt kezdett komolyabb formát öltetni. (A szerb nép azért volt elégedetlen, mert túl sok albán élt Jugoszlávia területén, és nem akarták őket elfogadni.) Koszovó kapcsán nemcsak az etnikai kérdés generált vitát, hanem mindkét ország szerette volna magának az ott található erőforrásokat, illetve a termőföldeket.

⁹⁶ JUDAH, Tim (2019): *Kosovo's demographic destiny looks eerily familiar*.

Forrás: <https://balkaninsight.com/2019/11/07/kosovos-demographic-destiny-looks-eerily-familiar/> (Letöltve: 2021.01.25.)

⁹⁷ LAMPE, John R. (2020): *Kosovo*. Forrás: <https://www.britannica.com/place/Kosovo#ref296712> (Letöltve: 2021.01.25.)

⁹⁸ JUHÁSZ et al. (2000): *i. m.* 14-15. o.

⁹⁹ Uo. 15. o.

A két világháború között a koszovói albánokat erősen elnyomták, nem volt albán nyelvű oktatás, folytak a betelepítések, a nagyszerb eszme az albánokat tekintette a legellenségesebbnek. Belgrád a jugoszláv albánok politikai pártját betiltotta, illetve beépítette a kormánypártba. Albánia próbálta támogatni az északi szomszédban élő albánokat, de nem járt sok sikerrel. Az albán-jugoszláv viszony alapvetően ellenséges volt, amikor kitört a második világháború.

1941-ben Jugoszláviát a tengelyhatalmak elfoglalták és felosztották, Koszovó az olasz irányítás alatt lévő Albániához került, és ezzel létrejött a nagyalbán állam. Ezt követte a szerbek kiűzése a térségből, majd az olasz kapitulációt követően a német irányítás vette kezdetét. 1944-ben megpróbálkoztak az állam egyesítésével, de ez kudarcba fulladt többek között a jugoszláv ellenállás miatt. A két fél között több konfliktus is kirobbant a háború idején, a határok megváltoztak. 1945-ben Tito újjászervezte Jugoszláviát, Koszovót pedig Szerbiához csatolta. Albániában ekkor már Enver Hoxha volt hatalmon, akinek sokrétű támogatásra volt szüksége. Albániában nagy volt a szegénység, a lakosság éhezett. Jugoszlávia támogatta Albániát, nekik köszönhető, hogy a mezőgazdasági szektor újra működőképpessé vált. Enver Hoxha cserébe ezért nem támasztott követeléseket Koszovóval szemben, és az együttműködés négy évig tartott.¹⁰⁰ A kooperációnak a jugoszláv-szovjet ellentét vetett véget: Tito és Hoxha is szerette volna, ha Albánia Jugoszlávia tagállama lesz, viszont az ötletet Sztálin elvetette. Ezáltal Albánia – a Szovjetunió elképzeléseinek megfelelően – 1948-ban megszakított minden kapcsolatot Jugoszláviával.

A diktatúra alatt a vezetőség nem törekedett Albánia és az albánok lakta területek egyesítésére, 1948 után Albánia a régió összes államától elzárkózott. A koszovói albánok helyzete Jugoszláviában 1974 után vált kedvezővé, hiszen az akkor megjelent új szövetségi alkotmány alapján Koszovó tagállami jogokat kapott (bár még mindig nem volt igazi tagállam). Viszont az olajválságok az évtized során erősen megrázták Jugoszláviát, a tagállamok eltávolodtak egymástól, és a viszony kezdett ellenségesé válni. Szerbia már nem tudta úgy támogatni Koszovót, mint korábban, így a nyolcvanas években több tüntetés tört ki, egyre nagyobb lett az elégedetlenség.¹⁰¹ 1989-ben Slobodan Milošević eltörölte Koszovó autonómiáját, és ekkor már csak idő kérdése volt a konfliktus kirobbanása.¹⁰²

¹⁰⁰ ABRAHAM, Fred C. (2015): i. m. 17. o.

¹⁰¹ ALLCOCK, John B. (2020): *Kosovo*. <https://www.britannica.com/place/Kosovo> (Letöltve: 2021.01.25.)

¹⁰² KOVÁCS (2018): i. m. 39. o.

Albánia és Koszovó egyesülése a koszovói háború során került előtérbe ismét. Az UCK csapatai koszovói albánokból álltak, ők harcoltak a szerb erők ellen. A cél az volt, hogy Koszovó kiszakadjon Szerbiából, és önállóvá váljon. Az UCK 1996-tól szerepelt Tirana támogatottjai között, itt politikai és logisztikai segítségről is beszélhetünk. (Albánia több okból sem támogatta az UCK-t 1996 előtt, de talán a legfőbb ok az volt, hogy az UCK-t 1996-1997-ig az összes jelentősebb koszovói politikai szervezet elutasította.) Bár Sali Berisha, az akkori albán miniszterelnök támogatása jelentős volt, a koszovói albánok az 1997-es albán válságból profitáltak a legtöbbit: az irányítást a felkelők és helyi bűnözők vették át az ország felett, a lakosság kifosztotta a katonai bázisokat, a könnyűfegyverek körülbelül 80 százaléka tűnt el, lőszerekkel együtt. Ezen fegyverek többsége eladásra került, ezáltal több tízezer fegyver került Koszovóba, de nagy mennyiséget adtak el Macedóniába, Görögországba és Olaszországba is.¹⁰³

A háborúnak az 1999. június 9-én aláírt Katonai Technikai Megállapodás vetett véget, melyet a NATO és a Jugoszláv Hadsereg képviselői írtak alá. Másnap, június 10-én jelent meg az ENSZ BT 1244-es számú határozata, mely Koszovó státuszát tisztázta az elkövetkező évekre (Koszovó ezzel NATO protektorátus alá került).¹⁰⁴ Az 1244-es számú határozat az alapokmány VII. cikke alá tartozik, tehát kötelező érvényű mindenki számára. A határozat kimondta, hogy az „elnyomó” jugoszláv erőknek el kell hagyniuk a térséget, valamint a nemzetközi erőknek be kell vonulniuk. Azt nem tisztázta, hogy Koszovó területe most pontosan kihez tartozik, nem mondta ki, hogy már nem Szerbia része. Ez a homályos megfogalmazás vezetett a nemzetközi bizonytalansághoz Koszovó függetlenedése kapcsán.

Koszovó 2008. február 17-én kiáltotta ki függetlenségét: egyoldalú függetlenségi nyilatkozatot fogadott el a parlament és az elnök. A Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleménye szerint a függetlenség kikiáltása nem ütközött a nemzetközi joggal és az 1244-es számú határozattal sem.¹⁰⁵ Albánia az elsők között ismerte el Koszovó függetlenségét – 2008. február 18-án. (2021. januárjában már 117 állam ismeri el Koszovó függetlenségét, a legutóbbi Izrael, aki 2020. szeptemberében jelentette ki, hogy felveszi a diplomáciai kapcsolatokat az állammal.)¹⁰⁶ A függetlenség kinyilvánítására az államok különbözőképpen reagáltak. Szerbia ellenezte a legerőteljesebben a nyilatkozatot, hiszen Koszovót még mindig saját államuk részének tartják. Oroszország és a Kínai Népköztársaság a mai napig nem ismeri el Koszovó államiságát, illetve

¹⁰³ JUHÁSZ et al. (2000): i. m. 86-88. o.

¹⁰⁴ KOVÁCS (2018): i. m. 121-122. o.

¹⁰⁵ International Court of Justice (2010): *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo*. Forrás: <https://www.icj-cij.org/en/case/141> (Letöltve: 2021.01.13.)

¹⁰⁶ *Kosovo Thanks You*. Forrás: <https://www.kosovothanksyou.com/> (Letöltve: 2021.01.13.)

az Európai Unió is megosztott e téren. (Ez is megnehezíti a Nagy-Albánia-terv vizsgálatát, hiszen kérdéses, hogy így Koszovó mennyire tekinthető szuverén államnak, és a nemzetközi jogot hogyan kell értelmezni rá.)

Mióta Koszovó „kiszakadt” Szerbiából, újra fel-felmerül Albánia és Koszovó egyesítése. Mindkét állam szeretné elérni, hogy a határok megszűnjenek, szabad átjárás legyen a két ország között, viszont magáról az egyesülésről már óvatosabban beszélnek. Egyrészt Szerbia miatt, ami Koszovót még mindig nem fogadta el (és a jelenlegi állás szerint nem is fogja elfogadni) önálló, szuverén államként. Másrészt az ilyen kijelentések és az erre irányuló cselekedetek feszültséget generálhatnak az amúgy is instabil régióban, itt nem csak Szerbiáról, hanem Észak-Macedóniáról, Montenegróról és Görögországról is beszélve, ahol szintén van albán kisebbség a határ mentén. (A szomszédos országok nem támogatnák Koszovó és Albánia egyesülését, hiszen lehet, hogy azt követően Nagy-Albánia tőlük is követelne területeket.) Harmadrészt pedig a nemzetközi jog is kérdéses, hiszen az 1244-es számú határozat nem mondta ki, hogy Koszovó ne lenne Szerbia (vagy az akkori Jugoszlávia) része.

1. sz. ábra: Az albán-lakta területek és Nagy-Albánia lehetséges határai.

Forrás: Greater Albania - bogeyman or a pipe dream? *Deutsche Welle*.
Forrás: <https://www.dw.com/en/greater-albania-bogeyman-or-a-pipe-dream/a-38705227>
(Letöltve: 2021.01.25.)

Arra, hogy Nagy-Albánia megvalósuljon a térképen jelzett „álmohatárok” szerint, arra nagyon kicsi az esély, de az közel sem kizárt, hogy Koszovó és Albánia valamikor a jövőben egyesül.

Az albán nép támogatja a két ország egyesülését, még akkor is, ha a közeljövőben nem tartják valószínűnek azt. Az Epoka University 2011-es felmérése alapján a megkérdezettek 73,13 százaléka támogatja a két ország unióját, 16,16 százalék pedig elutasította az elméletet. Arra a kérdésre viszont, hogy a két ország fog-e egyesülni az elkövetkezendő tíz évben, elég vegyes válaszok születtek: 29,61 százalék szerint igen, 27,49 százalék szerint talán, és 26,75 százalék szerint nem fog egyesülni a két ország a közeljövőben.

Albánia és Koszovó kapcsán kétfajta egyesülésről beszélhetünk: Koszovó beolvasásáról Albániába, illetve a két állam összeolvasásáról és egy új állam létrejöttéről. Mindkét verzióra többféle scenáriót is felvázolhatunk a nemzetközi közösséget illetően.

Az ENSZ viszonylatában mindkét ország tagállam, tehát ha Koszovó beolvasna Albániába, akkor Koszovó ENSZ tagállamisága megszűnne. Az e módon történő egyesülés ellentmondhat az 1244-es számú határozatnak, mely azt mondja ki, hogy Koszovó Szerbia része (sőt, inkább nem mondja ki, hogy ne lenne az). Ez tovább növelheti az ellentétet Tirana és Belgrád között. De azon kívül, hogy az egyesülés nemzetközi jogba ütközhet, a szervezetre nem lenne hatással.

A NATO kapcsán a helyzet már bonyolultabb, hiszen Albánia NATO tagország, Koszovó viszont nem az. (Itt érdemes megjegyezni, hogy Szerbia sem NATO tag.) Az egyesülés elvileg működhetne, hisz Németországnak is sikerült, bár a felállás sokban eltért. (A Német Demokratikus Köztársaság és a Németországi Szövetségi Köztársaság korábban egy országot alkotott, így ez nehezen hasonlítható össze az albán-koszovói helyzettel.) Ha megtörténne az egyesülés, azt valószínűleg több NATO tagállam is elutasítaná – például Görögország, Románia, Spanyolország vagy Szlovákia. A két ország eggyé válása továbbá regionális konfliktusokat szülhet, ami NATO beavatkozást vonna maga után, hiszen Albánia tagállam, illetve itt is meg kell említeni a nemzetközi jogba való ütközést. Annak ellenére, hogy a NATO-nak nincsenek jogi rendelkezései a tagállamok felfüggesztéséről, lehetséges az 1969-es évi bécsi egyezményre hivatkozni, miszerint az egyesüléssel Albánia lényegesen megsértette az Észak-Atlanti Szerződést, és ezzel be kellene szüntetni Albánia tagságát.¹⁰⁷ Ezt követően Albániát akár lator államnak is tekinthetnék, ami a legkevésbé sem lenne kedvező számára.

¹⁰⁷ United Nations (2005): Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969. *Treaty Series*, Vol. 1155. 331. o.

Az Európai Unió kapcsán is több forgatókönyv lehetséges. Albánia 2014-ben lett tagjelölt ország, és tavaly, 2020-ban jelentették ki, hogy a csatlakozási tárgyalások megkezdődhetnek. Koszovó most potenciális jelölt az EU csatlakozásra. Az EU kapcsán sem megfelelő a német egyesülés példája, hiszen akkor még nem volt se a maastrichti szerződés, se a koppenhágai kritériumok, illetve azt is érdemes megjegyezni, hogy öt EU-s ország (Görögország, Ciprus, Románia, Szlovákia és Spanyolország) még mindig nem ismeri el Koszovó függetlenségét. A két ország egyesülése nagy hatással lenne Albánia európai integrációjára, nagy valószínűséggel lassítaná, szélsőséges esetben pedig ellehetetlenítené azt. Ha Koszovó beolvadna Albániába, akkor az EU elveheti Albánia tagjelölti státuszát, ha pedig egy új, harmadik állam keletkezne, akkor lehetne mindent az elejéről kezdeni. A két ország bármilyen módon is válik eggyé, az biztos, hogy lelassítaná az Európai Unió csatlakozásukat.

Az albán vezetőség egyébként egyre bizonytalanabb az EU-s csatlakozást illetően. Úgy vélik, hogy a folyamatok nem zajlanak elég gyorsan, és az EU elvárásai túl nagyok. Edi Rama, Albánia miniszterelnöke elképzelhetőnek tart egy „kicsi” egyesülést Koszovó és Albánia között, ha az EU-s „álom” nem valósul meg.¹⁰⁸ Pedig mindkét államnak az lenne a legjobb és megfelelőbb, ha bekerülnének az EU-ba, ezzel a gazdasági fejlődés útjára lépnének, illetve a közöttük lévő határok is megszűnnének.

Amíg Sali Berisha, korábbi albán miniszterelnök elzárkózott Koszovó és Albánia egyesítésének a gondolatától is, addig Edi Rama nem zárja ki teljességgel. Berisha 2011-ben még azt nyilatkozta, hogy a két ország uniója „az nem egy lehetőség”, nem fog megtörténni.¹⁰⁹ Berisha 2013-ig volt Albánia élén, őt követte Rama, aki 2015-ben úgy nyilatkozott, hogy Albánia és Koszovó egyesítése „elkerülhetetlen”.¹¹⁰

A legnagyobb kérdés a két ország egyesülését illetően valószínűleg Szerbia válasza lenne. Szerbia se Koszovóval, se Albániával nem ápol jó viszonyt, és Koszovót még mindig saját tartományának tekinti. Bár a feszültség már kicsit enyhült a két ország között, a viszony még mindig eléggé ellenséges. Albánia és Koszovó egyesülését Szerbia teljes mértékben elítéli, félnek attól, hogy Nagy-Albánia létrejötte destabilizálná a régiót. (A Nagy-Albánia törekvést a 2019-es szerb Nemzeti Biztonsági Stratégiában fenyegetésként tartják számon.)¹¹¹

¹⁰⁸ Greater Albania - bogeyman or a pipe dream? i. m.

¹⁰⁹ Albania's Berisha: Union With Kosovo Not An Option.

Forrás: https://www.rferl.org/a/albanias_berisha_union_with_kosovo_not_an_option/24424798.html (Letöltve: 2021.01.14.)

¹¹⁰ BYTYCI, Fatos – ROBINSON, Matt (2015): *Albania and Kosovo to unite, inside EU or not: Albanian PM.* Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-albania-kosovo-unification-idUSKBN0MY18L20150407> (Letöltve: 2021.01.14.)

¹¹¹ National Assembly of the Republic of Serbia (2019): *Strategy of National Security of the Republic of Serbia.*

A szerbek a feltételezett albán fenyegetést három elmélettel indokolják:

- a koszovói háború egy mellékterméke a Nagy-Albánia törekvésnek;
- az albánok még mindig törekednek Nagy-Albánia létrehozására; és
- Montenegró és Koszovó függetlensége ugródeszka a nagy-albán törekvéshez.¹¹²

Albánia és Koszovó egyesülését nem csak Szerbia, de a többi szomszédos állam sem fogadná pozitívan. Nagyszámú albán kisebbség él Észak-Macedóniában. Montenegróban és Görögországban is, és Albánia és Koszovó egyesülését követően ezen országok félelme teljes mértékben jogos lenne. És bár jelen állás szerint Albánia erőszakos úton biztosan nem szerezne területet szomszédos államaitól, a Koszovóval történő uniót követően a kapcsolatok nagy valószínűséggel megromlanának. Ha Albánia és Koszovó egyesülne, a szomszédos országok feltételezhetően összefognának, hogy a teljes Nagy-Albánia ne valósulhasson meg.

Az unió kapcsán szintén kérdéses a nemzetközi elfogadás. Ha a két ország egyesüléséből születő új államot a nemzetközi közösség nem fogadja el, nem veszi föl vele a diplomáciai kapcsolatokat, akkor annak nagyon súlyos következményei lehetnek az országra nézve. Már a független Koszovó is megosztottságot generált az Európai Unión belül, hiszen öt állam a mai napig nem vette föl Koszovóval a diplomáciai kapcsolatot.

A fentebb vázoltak alapján számos oka van annak, hogy Koszovó és Albánia egyesüléséről csak óvatosan beszélnek a felek. Konkrét, erre utaló lépések helyett inkább különböző megegyezéseket kötnek, melyek fejlesztik a két ország kapcsolatát és elősegítik az Unió integrációt.

2020. október elején a két ország egy 14 pontos megállapodást kötött, mely olyan témákat is érintett, mint a COVID-19 járványra való reagálás és a Szerbiában élő albán kisebbség támogatása. A találkozónak a legjelentősebb eredménye a durresi kikötő kapcsán született: Koszovó de facto használhatja a kikötőt, mely Albániában a legnagyobb. A találkozó mottója *Together with no borders* (Együtt, határok nélkül) volt.¹¹³

9.2. A szervezett bűnözés, kábítószer-termesztés és -kereskedelem

Albánia európai integrációjának számos akadályozó és lassító tényezője van, és ezekből az egyik legfontosabb a szervezett bűnözés. „A szervezett bűnözés foglalkozás, egzisztenciateremtő jellegű, magas fokú konspirációt mutató, társulások bűnelkövetési

¹¹² ARDOLIC, Mimoza (2009): *Greater Albania – The Next Crisis in the Balkans?* Växjö, University of Växjö, 22. o.

¹¹³ MORINA, Die (2020): *Albania and Kosovo Agree on 14 Points for Cooperation.*

Forrás: <https://exit.al/en/2020/10/02/135330/> (Letöltve: 2021.01.15.)

módszer.”¹¹⁴ A szervezett bűnözés Albániában csak a diktatúra bukása után, 1990 környékén jelent meg. Ekkor jöttek létre újra a nemzetközi kapcsolatok, megszűnt az elszigeteltség, beindult a kereskedelem. Az 1990-es évek elején még komoly szervezett bűnözésről nem beszélhettünk, ez a koszovói háború kapcsán lett mérvadó. A koszovói háború alatt a fegyvercsempészet nagymértékben biztosította az UCK ellenállóképességét a szerb erőkkel szemben, így az nagy üzemben folyt a régióban. A háborút követően a fegyverkereskedelem alábbhagyott, de folytatódott, és helyette inkább a kábítószerkereskedelem került előtérbe. Napjainkban még mindig a kábítószerkereskedelem dominál az albán szervezett bűnözésben, de tovább folyik a fegyverkereskedelem is, illetve az emberkereskedelem, a pénzmosás és a kiberbűnözés is.

Albánia megfelelő földrajzi elhelyezkedése lehetővé tette, hogy ne csak állami és regionális szinten folyhasson a szervezett bűnözés, hanem globálisan is. Albánia épp az egyik legfőbb drogszállítási útvonal mentén helyezkedik el, mely a Közel-Kelet és Nyugat-Európa között húzódik.¹¹⁵ A Közel-Kelet termeli a kábítószeret, és ez Albánián keresztül, illetve az albánok segítségével jut el olyan fogyasztó országokba, mint például Belgium vagy Franciaország. De Albánia nem csak a Közel-Kelet termékeit viszi tovább, az országban feltehetően napjainkban is számos illegális marihuána termesztő terület van. (Az *Independent* úgy fogalmazott 2019-ben, hogy Albánia „Európa Kolumbiája”).¹¹⁶ A marihuána termelés évtizedek óta folyik Albániában, és az ország izolációjának végével jelentős bevételi forrást biztosít a népesség egy részének. És bár a hatóságok gőzerővel dolgoznak azon, hogy az ültetvényeket megszüntessék, Albánia mégis Európa legnagyobb marihuána termelője.¹¹⁷ 2016-ban az állam – nemzetközi nyomás hatására – kísérletet tett a teljes kábítószer-biznisz megszüntetésére, az ültetvények megsemmisítésére, és a bűnösök rács mögé juttatására. Ezt követően a termesztés jelentősen csökkent, amit a kormány és a nemzetközi közösség is győzelemnek tudott be.¹¹⁸ De a 2016-os események nem voltak elégségesek az illegális kábítószertermesztés és kereskedelem eltüntetéséhez: a kereslet nem szűnt meg, az albánoknak pedig pénz kellett, úgyhogy a

¹¹⁴ RESPERGER István (2018): A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések. In: RESPERGER István szerk.: *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 68. o.

¹¹⁵ ZHILLA, Fabian – LAMALLARI, Besfort (2015): *Albanian criminal groups*. Tirana, Open Society Foundation for Albania. 333. o.

¹¹⁶ DARAGAH, Borzou (2019): *‘Colombia of Europe’: How tiny Albania became the continent’s drug trafficking headquarters*. Forrás: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/albania-drug-cannabis-trafficking-hub-europe-adriatic-sea-a8747036.html> (Letöltve: 2020.01.08.)

¹¹⁷ PRESSLY, Linda (2016): *Europe’s outdoor cannabis capital*. Forrás: <https://www.bbc.com/news/magazine-38111945> (Letöltve: 2020.01.08.)

¹¹⁸ MEJDINI, Fatjona – AMERHAUSER, Kristina (2019): *Growing like weed? Rethinking Albania’s culture of cannabis cultivation*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. 1. o.

biznisz nem állt meg. A termesztés továbbra is folyik, a rendőri erők próbálnak cselekedni ellene, de újabb és újabb ültetvények jönnek létre, hisz ez egy biztos bevételi forrás.

Bár az Európai Unióhoz való csatlakozást segítené, ha az albán hatóságok felszámolnák a kábítószertermesztést és -kereskedelmet, az állam tudatában van annak, hogy az üzlet a fiatal albánoknak megélhetést biztosít, és amíg a nemzetközi környezet nem erre fókuszál, addig a vezetőség nem tesz drasztikus lépéseket, hogy beszüntesse ezen illegális tevékenységeket.

Ezeket elnézve azt gondolhatjuk, hogy Albánia egyfajta zsákutcába került, hiszen az embereknek kell a megélhetés, viszont az Európai Unió minden ilyen tevékenységnek ellene van. Erre megoldás lehet a marihuána orvosi célú felhasználásának legalizálása, mely Tiranában már többször is előtérbe került, és nem kizárt, hogy az elkövetkezendő években meg is valósulhat.¹¹⁹ Ezáltal a termelőknek ugyanúgy lenne bevételük, a farmokat nem kellene bezárni és már legálisan folyhatnának az üzletek. Minden bizonnyal kereslet lenne, hiszen jelenleg 22 európai országban legális a kannabisz orvosi célú felhasználása.¹²⁰

A szervezett bűnözés egyik kulcsfontosságú lételeme a kábítószertermelés- és kereskedelem, de ezen kívül más összetevői is vannak - mind regionálisan, mind globálisan. Itt beszélhetünk egyaránt fegyver- és emberkereskedelemről, kiberbűnözésről és pénzmosásról is, de bizonyos országokban az olyan bűncselekmények, mint a betörések is gyakoriak. A szervezett bűnözés súlyos tényező, ami veszélyt jelent a nemzeti és a nemzetközi biztonságra is. (Magyarország 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégiája is többször megemlíti a szervezett bűnözés általi veszélyeket, illetve az ez elleni védelem fontosságát.)¹²¹ Az albán szervezett bűnözés több szinten is megjelenik, egy szerteágazó hálózat, ezért is olyan nehéz megszüntetni. Fontos megemlíteni, hogy a szervezett bűnözés Albániában nagy befolyással bír a gazdaságra és a politikára, ez elmúlt évtizedekben szerves részévé vált Albániának.

A szervezett bűnözés – a kábítószerbizniszhez hasonlóan – a rendszerváltás után vált komoly tényezővé, az igazi fellendülés pedig az 1997-es válság során történt meg. 1997-ben Albánia néhány hétre teljesen összeomlott, anarchia alakult ki az ország területén, az emberek elmenekültek vagy fegyvert ragadtak. Ez a káosz és rettegés táplálta a bűnszervezeteket, illetve nagyban hozzájárult koszovói háború is.

¹¹⁹ ÁCS Gábor (2020): Európa egyik legnagyobb illegális forrása, Albánia legalizálni készül a kannabiszt orvosi célra. *Euronews*, 2020.05.26. Forrás: <https://hu.euronews.com/2020/05/26/europa-egyik-legnagyobb-illegalis-forrasa-albania-legalizalni-keszul-a-kannabiszt-orvosi-c> (Letöltve: 2020.01.08.)

¹²⁰ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2018): *Medical use of cannabis and cannabinoids*. Luxembourg, Publications Office of the European Union. 25-26. o.

¹²¹ 1163/2020 (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

Pontos adatot nehéz találni arról, hogy napjainkban hányan is tartozhatnak a bűnszervezetekhez, de 2000-ben úgy tippelték, hogy körülbelül 60 albán bűnözői csoport létezik, nagyjából 400 fővel.¹²² Ez a szám azonban azóta drasztikusan változhatott, hiszen 20 évvel ezelőtt még inkább csak nemzeti szinten volt jelentős a szervezett bűnözés, napjainkra viszont már Európa-szerte jelen van. Kezdetben az albán bűnözői csoportok egyedül dolgoztak, kizárólag hazai és regionális környezetben, de ahogy egyre nagyobb területekre tettek szert és egyre nagyobbá vált a biznisz, kellettek a szövetségesek. Elsődleges partnerek voltak az olasz maffiacsoportok és a török drogkereskedők, az ő segítségével vált nemzetközivé az albán maffia.

A bűnszervezetek kulturális alapja a *Kanun*, egy középkori albán becsületkódex, amely ősi törvényeket tartalmaz. A diktatúra bukása után vált ismét fontossá, újra elterjedt – főleg az ország északi felén. A *Kanun*nak két fontos részét alkalmazzák aktívan napjainkban is, a *besa*-t és a vérbosszút. A *besa* azt jelenti, hogy az ígéretet be kell tartani. Ezek alapján az albán bűnszervezetekben meghatározó a becsület, a tisztelet, a bosszú és az erőszak.¹²³

Az Albánián belüli bűnszervezeteknek két területi központja van, Lushnje és Durrës – mindkettő szigorú hierarchikus renddel rendelkezik.¹²⁴ A hálózatok komolyabb kiépítésére 2005 után került sor, mivel egyre fontosabbá vált a nemzetközi piac (eleiben csak Olaszországról és Görögországról beszélhettünk, majd egyéb európai országokról, sőt ma már tengerentúli kötődésekről is). Ezen bűnszervezetek leginkább gyerekkori barátokból vagy közeli ismerősökből állnak, mindenképp olyanokból, akikkel maximális a bizalom. Egy átlagos albán bűnözői csoport 10-12 főből áll, és a legtöbben 30 és 40 év közöttiek. Napjainkban már kevésbé erőszakosak a szervezett bűnözői csoportok, mint korábban, de komoly fegyverzettel rendelkeznek még mindig (a fegyveres erőszakot leginkább a déli határoknál alkalmazzák). A legtöbb bevétel a kábítószerkereskedelemből származik, elsősorban a marihuána eladásokból. (A kábítószerkereskedelem egészen Nyugat-Európáig terjed, míg a fegyver és lőszer kereskedelem inkább csak a régióban folyik [Koszovó, Montenegró].)

Az Europol szerint az Európát leginkább fenyegető tényező a szervezett bűnözés,¹²⁵ és ennek egy részét az albán szervezett bűnözés teszi ki. Az albán bűnszervezetekre jellemző, hogy számos homogén csoport alkotja több országban (elsősorban Nyugat Európában), és sok különböző bűnözői tevékenységet végeznek egyszerre, tehát általában nem beszélhetünk csak önmagában a

¹²² ZHILLA – LAMALLARI (2015): i. m. 335. o.

¹²³ MÉNDEZ PÉREZ, Óscar (2020): *Albanian Mafia in Western Europe*. Madrid, University of Carlos III. 4-5. o.

¹²⁴ ZHILLA – LAMALLARI (2015): i. m. 336. o.

¹²⁵ *Organised crime remains biggest threat to Europe according to Europol*.

Forrás: <https://eu-ocs.com/oraganised-crime-remains-biggest-threat-to-europe-according-to-europol/> (Letöltve: 2020.01.09.)

kábítószerkereskedelemről vagy az embercsempészetéről, hiszen ezek gyakran ugyanazon csoport által történnek. Ezek erőszakos szervezetek, melyek előfordulnak többek között Franciaországban, Spanyolországban, Belgiumban és Nagy-Britanniában is, viszont a különböző országokban különböző tevékenységek a jellemzőek.

Spanyolországban elsősorban betörésekről és kábítószerkereskedelemről beszélhetünk az albán bűnszervezetek kapcsán. Általában a betöréseket nem az ott lakó albánok végzik, hanem olyanok, akik ezért jönnek az országba, majd annyi betörést hajtanak végre, amennyit csak tudnak, és ezt követően el is hagyják az országot. A marihuána-kereskedelem nagy üzemben folyik Spanyolországban, és az albán csoportok itt a latin-amerikai bűnszervezetekkel együttműködve vesznek részt a kokainkereskedelemben és az embercsempészetben.¹²⁶ Franciaországban az albán bűnözői csoportok sokkal szervezettebbek, mint Spanyolországban. Itt nagy számban beszélhetünk betörésekről, kábítószer- és emberkereskedelemről. Németországban a droggereskedelem a leggyakoribb, és itt jellemző a magas fokú együttműködés az olasz bűnözői csoportokkal. Talán Nagy-Britanniában a legjelentősebbek az albán bűnszervezetek tevékenységei. Itt nemcsak kábítószer és emberkereskedelemről beszélhetünk, hanem prostitúcióról és zsarolásról is. Számos londoni bordélyház albán kézben van, és a nőket gyakran akaratuk ellenére tartják ott. A nagy-britanniai kokainbizniszt is az albánok uralják, és itt már nem csak a bevándorlott, külföldön született albánokról beszélhetünk, hanem azokról is, akik már Nagy-Britanniában születtek és nőttek fel. Ezen országokon kívül vannak albán bűnszervezetek Ausztriában, Hollandiában, Belgiumban, Dániában és Svájcban is.¹²⁷

A szervezett bűnözés megszüntetése és a bűnözők letartóztatása nem egy egyszerű feladat, nemzetközi összefogás szükséges hozzá. Az albán nemzetközi szervezett bűnözéssel elsősorban az Europol foglalkozik, amely az Európai Unió bűnüldöző ügynöksége.¹²⁸ Az Ügynökségnek nincs könnyű dolga, hiszen a bűnözők gyakran használnak kódneveket és sosem tartózkodnak többen egyszerre egy helyen. A *Kompania Bello* albánul-beszélő bűnszervezet felosztatásához és tagjainak elfogásához széleskörű nemzetközi összefogás kellett, melynek során letartóztattak 20 főt, 9 különböző országban.¹²⁹ (Az akció 2020. szeptemberében történt, öt év nyomozást követően.)

¹²⁶ GARCÍA ORDÓÑEZ, Edurne (2019): *La expansión de la mafia albanesa en España: plantaciones de 'maría', asaltos, trata de humanos...* Forrás: <https://columnacero.com/sucesos/31520/la-expansion-de-la-mafia-albanesa-en-espana-plantaciones-de-maria-asaltos-trata-de-humano> (Letöltve: 2020.01.09.)

¹²⁷ MÉNDEZ PÉREZ (2020): i. m. 6-10. o.

¹²⁸ EUROPOL (é. n.): *Az Europolról*. Forrás: <https://www.europol.europa.eu/hu/about-europol> (Letöltve: 2020.01.09.)

¹²⁹ EUROPOL (2020): *Joint investigation team leads to dismantling of one of europe's most active albanian-speaking networks trafficking cocaine into europe*. Forrás: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/joint-investigation-team-leads-to-dismantling-of-one-of-europe%E2%80%99s-most-active-albanian-speaking-networks-trafficking-cocaine> (Letöltve: 2020.01.09.)

Jövőbeli kilátások

Albánia egyik legfőbb célja napjainkban az Európai Unió részévé válni, azaz véglegesen szakítani a diktatórikus múlttal, nyitni a világ és a fejlődés felé. Számos nemzetközi szervezetbe és együttműködésbe már sikeresen felvételt nyert, beleértve regionális és Európa-szintű szervezeteket is. Az eddigi sikerek ellenére az Unió csatlakozás még mindig kérdéses, akkor is, ha rábólintottak a csatlakozási tárgyalások elkezdésére. Még ha sikeresek lesznek is a tárgyalások, abban az esetben is csak legfeljebb évek múlva tudnak megegyezni a felek a 33 tárgyalási fejezetről.

Nagy kérdés Albánia (és más balkáni országok) kapcsán az is, hogy meddig tart majd az unió csatlakozás felé irányuló törekvésük. Hiszen, ha nem halad a csatlakozási folyamat, akkor ott van az az ázsiai ország, mely egyre nagyobb teret hódít a világban, egyre több partnerre tesz szert és szinte már nagyhatalomként tekintünk rá: Kína. Ez az ország szinte már az összes kontinensen jelen van, minden évben egyre nagyobb szereppel. 2020-ban Kína lett (megelőzve az Amerikai Egyesült Államokat) az Európai Unió legfőbb kereskedelmi partnere.¹³⁰

A Balkán-térség Kínának leginkább az Egy övezet egy út¹³¹ (*One Belt One Road* – OBOR) kezdeményezése kapcsán fontos. A Balkán geostratégiai kulcsfontosságú, hiszen egyaránt közel fekszik Afrikához és Európához is. Az Egy övezet egy úthoz szorosan kötődik a 17+1 együttműködés¹³² (korábban 16+1), amibe közép- és kelet-európai államok tartoznak bele. Célja a 17 ország és Kína közötti kereskedelem erősítése. Albánia és Kína között a kereskedelmi kapcsolatok 2012 óta felvirágoztak,¹³³ és kérdéses, hogy az együttműködés vajon elmélyül-e annyira, mint a hidegháború alatt. 2019-ben Kína volt Albánia harmadik legnagyobb export- és importpartnere, de az első számú partnertől, Olaszországtól, még messze le van maradva.¹³⁴ Ezzel a Balkánért egyfajta „nagyhatalmi versengés” folyik, ahol több szereplő is játékban van. Az EU-n és Kínán kívül még jelen van a térségben az USA, Oroszország, Törökország és az Öböl-országok is, az viszont kérdéses, hogy a jövőben melyik félhez fog kötődni a Balkán-térség, és vele együtt Albánia is.

¹³⁰ Kína lett az Európai Unió legjelentősebb kereskedelmi partnere.

Forrás: <https://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagi-hirek/kina-lett-az-europai-unio-legnagyobb-kereskedelmi-partnere-3561241/> (Letöltve: 2021.02.20.)

¹³¹ Az Egy övezet egy út tervet Xi Jinping, a Kínai Köztársaság elnöke hirdette meg 2013-ban. Ezen kezdeményezéssel Kína tulajdonképpen a nemzetközi rendet kívánja átalakítani.

¹³² Az együttműködés 2012-ben jött létre Varsóban, Albánia és Magyarország is tagja.

¹³³ BRADY, Anne-Marie – HIGASHI, Hiromichi (2019): *Are we real friends? Albania-China relations in the Xi Era*. Forrás: <https://sinopsis.cz/en/are-we-real-friends-albania-china-relations-in-the-xi-era/> (Letöltve: 2021.02.25.)

¹³⁴ *Albania major trade partners*. Forrás: <https://www.countryaah.com/albania-major-trade-partners/> (Letöltve: 2021.02.25.)

Az Európai Uniónak a balkáni országok felvétele, majd támogatása rengeteg pénzbe kerülne, és alapvetően nem sok előnnyel járna. Az amúgy is belső problémákkal küzdő uniót csak még tovább feszítenék az új országok, további törésvonalak keletkeznének az együttműködésben. A Balkán-térség viszont így is fontos az Európai Uniónak: nem gazdasági vagy politikai szempontból, hanem a geostratégia miatt. A Balkán instabil régió, melyet a nagyhatalmak könnyen befolyásuk alá tudnak vonni, és ezért fontos az EU-nak, hogy még azelőtt cselekedjen, mielőtt azt más teszi meg. Törökország és Szaúd-Arábia a vallás alapján, különböző kulturális kötelékekkel, míg Kína pénzzel „csábítja magához” a Nyugat-Balkánt. Tehát az unió előtt most az a kérdés, hogy melyik a kisebbik rossz: a balkáni országokat felvenni az unióba – ezzel rengeteg pénzt áldozni rájuk és további széthúzást generálni; vagy egy (feltörekvő) nagyhatalomnak geostratégiai előnyt, a geopolitikai befolyás növelésének a lehetőségét adni.

Következtetések

Albánia nagy erővel dolgozik azon, hogy az Európai Unió részévé váljon, hogy igazi európai államként tekintsenek rá, de még hosszú út áll előtte. Annak ellenére, hogy a múlt évben előrelépés történt az uniós csatlakozási folyamat terén, a procedúra vége még nagyon messze van, és az sem biztos, hogy sikerrel végződik. Albánia EBESZ és NATO csatlakozásával megmutatta, hogy készen áll hátra hagyni diktatórikus múltját és nyitni a világ felé. Ezek, és a regionális együttműködésre való törekvések elősegítik az uniós integrációt, de számos akadályt kell még leküzdeni. A regionális feszültség, a környező államokkal való instabil viszony és a Nagy-Albánia törekvés fel-felbukkanása olyan tényezők, melyek miatt a nyugat-balkáni országok fenyegetést jelenthetnek az európai békére, és amíg a helyzet nem stabilizálódik, addig egész biztosan nem tudnak csatlakozni az Európai Unióhoz. A koszovói kérdés nem csak a régió államainak okoz feszültséget, hanem a kontinens egyéb országainak is, és nem várható olyan megoldás, amely mindenkinek megfelel.

Szintén nehezítő tényező a kábítószer-termesztés és -kereskedelem, valamint a szervezett bűnözés, melyekkel sem az albán rendőrség, sem a különböző nemzetközi szervezetek nem tudtak leszámolni. Tovább súlyosbítja a helyzetet az instabil demokrácia, a jogállamiság hiánya és a korrupció. A legtöbb elemzés szerint ugyan az elmúlt években az ország ezen faktorok tekintetében javuló tendenciát mutat, az európai átlagtól mégis elmarad.

Ezzel alátámasztani látszik a hipotézis, miszerint Albánia még messze van attól, hogy valódi európai állammá válhasson, illetve az Európai Unióval való közös jövője is bizonytalan. A lehetséges scenáriók közül Albániának az lenne a legmegfelelőbb, ha minél hamarabb tudna csatlakozni az unióhoz, ezzel nagymértékben stabilizálna a régió, és az ország gazdasági fejlődése exponenciális növekedésnek indulna. Az bizonyos, hogy Albániának fontos az unió, viszont az tisztázatlan, hogy az uniónak mennyire fontos Albánia. Nem minden uniós ország támogatja a nyugat-balkáni államok felvételét, és az egyébként is egyfajta krízisben lévő EU-nak nem tennének jót az új tagállamok, melyekre elképesztő összegeket kellene fordítani. Viszont a geopolitikai tendenciák alapján az EU-nak hasznos lenne a Balkánt, hogy jelentős hatalom maradjon a világ politikai játszmáiban.

További érdekes kutatási téma lehet Albánia (illetve maga a Nyugat-Balkán) kapcsolata Kínával és Oroszországgal, a keleti befolyás növekedése a térségben. Szintén nagyon fontos még (Magyarország szempontjából is) az Albánia-Koszovó-Szerbia kapcsolati rendszer, hogy kialakulhat-e béke és elfogadás az országok között.

Dolgozatomat egy Teréz anya idézettel zárom, aki az albán nép egyik nagy büszkesége. A 2016-os szentté avatásakor az egész ország ünnepelt – vallástól függetlenül. Az idézet így szól:

*„Ha az embereket bírálod, nem jut időd arra, hogy szeresd őket.”*¹³⁵

Fontos, hogy napjaink Albániájára és az albán népre ne úgy tekintsünk, mint a múltban, hanem vegyük észre a változást, a fejlődést és magát a fejlődni akarást.

¹³⁵ „If you judge people, you have no time to love them.” COSTELLO, Gwen (2008): *Spiritual Gems from Mother Teresa*. New London, Twenty-Third Publication. 12. o.

Felhasznált irodalom

1163/2020 (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

31 January 1920, was approved "The Statute of Lushnja" or the first Albanian constitution.

Forrás: <https://www.qmksh.al/en/31-janar-1920-u-miratua-statuti-i-lushnjes-ose-kushtetuta-e-pare-shqiptare/> (Letöltve: 2021.02.15.)

About us. Forrás: <https://www.rcc.int/pages/2/about-us> (Letöltve: 2021.01.18.)

ABRAHAM, Fred C. (2015): *Modern Albania: From Dictatorship to Democracy in Europe*. New York, New York University Press.

ÁCS Gábor (2020): Európa egyik legnagyobb illegális forrása, Albánia legalizálni készül a kannabiszt orvosi célra. *Euronews*, 2020.05.26. Forrás: <https://hu.euronews.com/2020/05/26/europa-egyik-legnagyobb-illegalis-forrassa-albania-legalizalni-keszul-a-kannabiszt-orvosi-c> (Letöltve: 2020.01.08.)

Albania. Forrás: <https://www.coe.int/en/web/portal/albania> (Letöltve: 2021.02.11.)

Albania. Forrás: https://www.thearda.com/internationalData/countries/Country_3_1.asp (Letöltve: 2021.02.16.)

Albania in NATO. Forrás: <https://www.mod.gov.al/eng/index.php/security-policies/relations-with/nato/88-history-of-nato-albania-relations> (Letöltve 2021.02.19.)

Albania major trade partners. Forrás: <https://www.countryaah.com/albania-major-trade-partners/> (Letöltve: 2021.02.25.)

Albania's Berisha: Union With Kosovo Not An Option.

Forrás: https://www.rferl.org/a/albanias_berisha_union_with_kosovo_not_an_option/24424798.html (Letöltve: 2021.01.14.)

ALLCOCK, John B. (2020): *Kosovo*. <https://www.britannica.com/place/Kosovo> (Letöltve: 2021.01.25.)

ARDOLIC, Mimoza (2009): *Greater Albania – The Next Crisis in the Balkans?* Växjö, University of Växjö.

Armed Force (é. n.): *Air Force History*. Forrás: <https://aaf.mil.al/english/index.php/komanda-e-faj/169-h-istoriku/209-historiku-i-forces-ajrore> (Letöltve: 2020.03.17.)

At French insistence, the Macedonians are left out in the cold.

Forrás: <https://www.economist.com/europe/2019/10/26/at-french-insistence-the-macedonians-are-left-out-in-the-cold> (Letöltve: 2021.03.03.)

Az Európai Unió Tanácsa: *Albánia*.

Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/enlargement/albania/> (Letöltve: 2021.02.03)

Bertelsmann Stiftung (2020): *BTI 2020 Country Report - Albania*. Forrás: <https://www.bti-project.org/en/reports/country-report-ALB.html#pos0> (Letöltve: 2020.12.23.)

BEZATI, Valbona (2018): *How Albania Became The World's First Atheist Country*.

Forrás: <https://balkaninsight.com/2019/08/28/how-albania-became-the-worlds-first-atheist-country/> (Letöltve: 2020.10.14.)

- BIBERAJ, Elez – PRIFTI, Peter R. (2019): *Albania*.
 Forrás: <https://www.britannica.com/place/Albania/Land> (Letöltve: 2020.10.18.)
- BRADY, Anne-Marie – HIGASHI, Hiromichi (2019): *Are we real friends? Albania-China relations in the Xi Era*. Forrás: <https://sinopsis.cz/en/are-we-real-friends-albania-china-relations-in-the-xi-era/> (Letöltve: 2021.02.25.)
- BURDEN, Brandon (2016): *NATO's small states: Albania as a case study*. Monterey, Naval Postgraduate School.
- BYTYCI, Fatos – ROBINSON, Matt (2015): *Albania and Kosovo to unite, inside EU or not: Albanian PM*. Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-albania-kosovo-unification-idUSKBN0MY18L20150407> (Letöltve: 2021.01.14.)
- Comission of the European Communities (1996): *The Phare Programme Annual Report 1996*. Forrás: <http://aei.pitt.edu/6805/1/6805.pdf> (Letöltve: 2020.09.25.)
- Common Regional Market*. Forrás: <https://www.rcc.int/pages/143/common-regional-market> (Letöltve: 2021.01.18.)
- COSTELLO, Gwen (2008): *Spiritual Gems from Mother Teresa*. New London, Twenty-Third Publication.
- Country Dashboard, Albania*. Forrás: <https://fragilestatesindex.org/country-data/> (Letöltve: 2020.09.13.)
- DARAGAH, Borzou (2019): *'Colombia of Europe': How tiny Albania became the continent's drug trafficking headquarters*.
 Forrás: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/albania-drug-cannabis-trafficking-hub-europe-adriatic-sea-a8747036.html> (Letöltve: 2020.01.08.)
- Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2019)*.
 Forrás: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_11/20191129_pr-2019-123-en.pdf (Letöltve: 2020.05.04.)
- DIENES Tibor (2008): *Albánia Útikönyv*. Budapest, Hibernia Nova Kiadó.
- ĐORĐEVIĆ, Nikola (2020): *In the Western Balkans, a mini-Schengen begins to take shape*.
 Forrás: <https://emerging-europe.com/news/in-the-western-balkans-a-mini-schengen-begins-to-take-shape/> (Letöltve: 2021.01.18.)
- EIU: *Democracy Index 2018*. Forrás: <https://exit.al/en/2019/01/09/the-eiu-democracy-index-albania-is-a-hybrid-regime/> (Letöltve: 2019.04.12.)
- Európai Bizottság (2005): *Regional cooperation in the western Balkans - A policy priority for the European Union*. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2018): *Medical use of cannabis and cannabinoids*. Luxembourg, Publications Office of the European Union.
- EUROPOL (2020): *Joint investigation team leads to dismantling of one of europe's most active albanian-speaking networks trafficking cocaine into europe*.
 Forrás: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/joint-investigation-team-leads-to-dismantling-of-one-of-europe%E2%80%99s-most-active-albanian-speaking-networks-trafficking-cocaine> (Letöltve: 2020.01.09.)

- EUROPOL (é. n.): *Az Europolról*. Forrás: <https://www.europol.europa.eu/hu/about-europol> (Letöltve: 2020.01.09.)
- GARCÍA ORDÓÑEZ, Edurne (2019): *La expansión de la mafia albanesa en España: plantaciones de 'maría', asaltos, trata de humanos...*
Forrás: <https://columnacero.com/sucesos/31520/la-expansion-de-la-mafia-albanesa-en-espana-plantaciones-de-maria-asaltos-trata-de-humano> (Letöltve: 2020.01.09.)
- GAZDAG Ferenc – REMEK Éva (2018): *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- Greater Albania - bogeyman or a pipe dream? *Deutsche Welle*.
Forrás: <https://www.dw.com/en/greater-albania-bogeyman-or-a-pipe-dream/a-38705227> (Letöltve: 2021.01.25.)
- Human Rights Watch (2001): *Under Orders: War Crimes in Kosovo*. Amerikai Egyesült Államok, Human Rights Watch.
- International Court of Justice (2010): *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo*. Forrás: <https://www.icj-cij.org/en/case/141> (Letöltve: 2021.01.13.)
- JUDAH, Tim (2019): *Kosovo's demographic destiny looks eerily familiar*.
Forrás: <https://balkaninsight.com/2019/11/07/kosovos-demographic-destiny-looks-eerily-familiar/> (Letöltve: 2021.01.25.)
- JUHÁSZ István et al. (2000): *Koszovó – Egy válság anatómiája*. Budapest, Osiris Kiadó.
- JUHÁSZ József (2008): *Koszovó útja a függetlenségig. Nemzet és Biztonság*, 1. évf. 1. sz. 67-77.
- Kína lett az Európai Unió legjelentősebb kereskedelmi partnere*.
Forrás: <https://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagi-hirek/kina-lett-az-europai-unio-legnagyobb-kereskedelmi-partnere-3561241/> (Letöltve: 2021.02.20.)
- Kosovo Thanks You*. Forrás: <https://www.kosovothanksyou.com/> (Letöltve: 2021.01.13.)
- KOVÁCS Zoltán (2018): *Koszovó államiságának létrejötte, valamint annak regionális és globális következményei (doktori értekezés)*. Budapest, NKE Hadtudományi Doktori Iskola.
- KÜTÜK, Dilek – BEHLÜLI Mirilind (2020): *2021: Albania's EU bid hangs in limbo*.
Forrás: <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/2021-albanias-eu-bid-hangs-in-limbo> (Letöltve: 2020.12.21.)
- LAMPE, John R. (2020): *Kosovo*.
Forrás: <https://www.britannica.com/place/Kosovo#ref296712> (Letöltve: 2021.01.25.)
- LIECHTENSTEIN, Stephanie (2020): *Albanian OSCE Chairmanship: Historic Opportunity with Pitfalls*. Forrás: <https://www.shrmonitor.org/albanian-osce-chairmanship-historic-opportunity-with-pitfalls/> (Letöltve: 2021.01.24.)
- MEJDINI, Fatjona – AMERHAUSER, Kristina (2019): *Growing like weed? Rethinking Albania's culture of cannabis cultivation*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime.
- MEMA, Adriatik (2010): *Democratization in Albania: The OSCE, NATO and the European Union*. Monterey, California, Naval Postgraduate School.

- MÉNDEZ PÉREZ, Óscar (2020): *Albanian Mafia in Western Europe*. Madrid, University of Carlos III.
- Mini-Schengen, Regional Economic Area and Common Regional Market: What is what?*
 Forrás: <https://europeanwesternbalkans.com/2020/12/15/mini-schengen-regional-economic-area-and-common-regional-market-what-is-what/> (Letöltve: 2021.01.18.)
- MOLNÁR Anna (2018): *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei*. Budapest, Dialóg Campus.
- MORINA, Die (2020): *Albania and Kosovo Agree on 14 Points for Cooperation*.
 Forrás: <https://exit.al/en/2020/10/02/135330/> (Letöltve: 2021.01.15.)
- National Assembly of the Republic of Serbia (2019): *Strategy of National Security of the Republic of Serbia*.
- National Plan for EU Integration*. Forrás: <http://integrimi-ne-be.punetejashtme.gov.al/en/anetaresimi-ne-be/plani-kombetar-i-integrim-it-pkie/> (Letöltve: 2021.02.19.)
- NATO's relations with Albania*. Forrás: https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_48891.htm (Letöltve: 2021.02.03)
- Ndërtimi i "Shqipërisë së Re"*. Forrás: http://bunkart.al/1/ekspozita_historike/albania-after-liberation/the-building-of-the-new-albania (Letöltve: 2021.02.02)
- Once part of the Warsaw Pact, Albania will soon host a NATO air base. *Economist*, 19.09.2019. Forrás: <https://www.economist.com/europe/2019/09/19/once-part-of-the-warsaw-pact-albania-will-soon-host-a-nato-air-base> (Letöltve: 2020.03.17.)
- Organised crime remains biggest threat to Europe according to Europol*. Forrás: <https://eu-ocs.com/organised-crime-remains-biggest-threat-to-europe-according-to-europol/> (Letöltve: 2020.01.09.)
- OSCE (2017): *Presence in Albania*. Tirana.
- OSCE (2018): *OSCE Presence in Albania*. Forrás: <https://www.osce.org/presence-in-albania> (Letöltve: 2021.01.20.)
- OSCE (2020a): *Programme of the Albanian OSCE Chairmanship 2020*.
- OSCE (2020b): *Who we are*. Forrás: <https://www.osce.org/presence-in-albania/who-we-are> (Letöltve: 2021.01.21.)
- PRESSLY, Linda (2016): *Europe's outdoor cannabis capital*.
 Forrás: <https://www.bbc.com/news/magazine-38111945> (Letöltve: 2020.01.08.)
- Religions in Europe*.
 Forrás: <https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=c82b53d543794fc281fadf2dccef812a> (Letöltve: 2021.02.16.)
- RESPERGER István (2018): A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések. In: RESPERGER István szerk.: *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- RÉTI György (2000): *Albánia Sorsfordulói*. Budapest, Aula Kiadó.
- SERANO, Isabel (2020): *The Process of Alleviating Poverty in Albania*.
 Forrás: <https://borgenproject.org/poverty-in-albania/> (Letöltve: 2020.11.10.)

- Stabilisation and Association Process*. Forrás: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/sap_en (Letöltve: 2021.01.18.)
- Stabilizációs és Társulási Megállapodás*. Forrás: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0428\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0428(02)&from=EN) (Letöltve: 2021.02.12.)
- SZILÁGYI Tibor (2005): *Az albán kérdés biztonsági kockázati és megoldásának lehetőségei*. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- TAYLOR, Alice Elizabeth (2020): *Albania Loses Points in EIU Democracy Index, Still Considered a 'Hybrid Regime'*. Forrás: <https://exit.al/en/2020/01/22/albania-loses-points-in-eiu-democracy-index-still-considered-a-hybrid-regime/> (Letöltve: 2020.09.24.)
- The Fund For Peace (2020): *Fragile States Index Annual Report 2020*. Forrás: <https://fragilestatesindex.org/wp-content/uploads/2020/05/fsi2020-report.pdf> (Letöltve: 2020.09.13.)
- TÖPFER, Jochen (2019): Muslims, Law and Religious Freedom in Albania. *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, 2. évf. 2. sz. 83-121. o.
- TÖRÖ Lajos (2015): A délszláv háború történelmi okai, eseményei és következményei. *Hadtudományi Szemle*, 8. évf., 1. sz. 277-279. o.
- United Nations (2005): Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969. *Treaty Series*, Vol. 1155.
- VÉGH Andor (2019): *Albánia európai integrációs kérdései*. In: KOLLER Boglárka – Ördögh Tibor szerk.: *Európaizáció a Nyugat-Balkánon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 189–200. o.
- VICKERS, Miranda (2001): *The Albanians: A Modern History*. London, I. B. Tauris.
- Voluntary National Review on Sustainable Development Goals*. Forrás: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20257ALBANIA_VNR_2018_FINAL2.pdf (Letöltve: 2020.11.10.)
- ZHILLA, Fabian – LAMALLARI, Besfort (2015): *Albanian criminal groups*. Tirana, Open Society Foundation for Albania.

Függelékek

1. sz. függelék: Szerzői jogi nyilatkozat

Szerzői jogi nyilatkozat
(szakdolgozathoz/diplomamunkához
a Neptun-rendszer felületén)

Büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a benyújtott jelen szakdolgozat saját szellemi tevékenységem eredménye, az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogokra vonatkozó jogszabályoknak megfelelően történt, a benne foglaltak más személyek jogszabályban rögzített jogait nem sértik.

Szerzői jogi nyilatkozat
(szakdolgozathoz/diplomamunkához
papír alapú)

Alulírott **Gergács Enikő** (NEPTUN-kód: JCT3F0) büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a „**Albánia európai integrációja**” című, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem **nemzetközi biztonság- és védelempolitikai** képzésén benyújtott jelen szakdolgozat saját szellemi tevékenységem eredménye, az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogokra vonatkozó jogszabályoknak megfelelően történt, a benne foglaltak más személyek jogszabályban rögzített jogait nem sértik.

Budapest, 2021. 03. 24.

Hallgató aláírása

2. sz. függelék: A konzultáción történő részvétel igazolása

A konzultációkon történő részvétel igazolása (szakdolgozathoz)

A hallgató neve:	Gergác Enikő
A hallgató Neptun-kódja:	JCT3F0
Szak, szakirány megnevezése:	Nemzetközi biztonság- és védelempolitikai
Képzési szint (alap-/mesterképzés):	Alapképzés
Munkarend (levelező/nappali):	Nappali
A dolgozat címe:	Albánia európai integrációja
A dolgozat konzulensének neve:	Dr. Ördögh Tibor
A konzulens munkahelye, beosztása:	Nemzeti Közszerológati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Európa-tanulmányok Tanszék, egyetemi adjunktus

1. A hallgató a dolgozat készítésével kapcsolatos konzultáción részt vett. A konzultáció időpontja: 2021.02.05. A konzultáció formája: személyes / elektronikus.
Budapest, 2021. év március hó 25. nap

Dr. Ördögh Tibor

2. A hallgató a dolgozat készítésével kapcsolatos konzultáción részt vett. A konzultáció időpontja: 2021.02.16. A konzultáció formája: személyes / elektronikus.
Budapest, 2021. év március hó 25. nap

Dr. Ördögh Tibor

3. A hallgató a dolgozat készítésével kapcsolatos konzultáción részt vett. A konzultáció időpontja: 2021.03.05. A konzultáció formája: személyes / elektronikus.
Budapest, 2021. év március hó 25. nap

Dr. Ördögh Tibor

Készült 2 eredeti példányban.

A hallgatónak a témajelentkezés véglegesítését követően, a szakdolgozat/diplomamunka elkészítése során legalább három alkalommal kell konzultáción – aláírással is igazoltan - részt vennie. Ennek hiányában a szakdolgozat/diplomamunka bírálatra, illetve védésre nem bocsátható.

3. sz. függelék: Felhasználási nyilatkozat

Felhasználási nyilatkozat (szakdolgozathoz)

A hallgató neve:	Gergáczy Enikő
Kar:	Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar
Oktatási szervezeti egység:	Európa Tanulmányok Tanszék
Szak, szakirány:	Nemzetközi biztonság- és védelempolitikai alapképzés
A dolgozat címe:	Albánia európai integrációja
A dolgozat elkészítésének éve:	2021

I.* Alulírott, mint a szakdolgozat szerzője, a szerzői jog kizárólagos jogosultjaként

hozzájárok,

nem járlok hozzá,

hogy szakdolgozatom/diplomamunkám példányát más személyek tanulmányaik, kutatásaik során – a hivatkozási előírások betartásával – felhasználják.

„Hozzájárulok” válasz esetén a II. pont kitöltése kötelező.

II.* Alulírott, mint a szakdolgozat szerzője, a szerzői jog kizárólagos jogosultjaként hozzájárulok, hogy a dolgozatom teljes szövegének elektronikus változatát a Nemzeti Közszerzői Egyetem Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltár által működtetett egyetemi repozitórium nyilvánosan szolgáltatassa:

korlátlan hozzáféréssel (teljes nyilvánossággal az interneten elérhetően)*

korlátozott hozzáféréssel (korlátozott nyilvánossággal, egyetemi IP címről egyedi felhasználói azonosítóval)*

III.* Alulírott, mint a szakdolgozat szerzője, a szerzői jog kizárólagos jogosultjaként nem járlok hozzá, hogy a dolgozatom teljes szövegét a Nemzeti Közszerzői Egyetem Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltár nyilvánosan szolgáltatassa.*

Budapest, 2021. 03. 24.

Hallgató aláírása

Megjegyzés: A *-gal jelölt részt aláhúzással kérjük jelölni. Amennyiben a szakdolgozat / diplomamunka felhasználói nyilatkozatának kitöltése elmarad vagy hiányosan történik, abban az esetben a szakdolgozatba / diplomamunkába betekintési lehetőség nincs.